Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ATHENA
BEGIN

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ

ATHENA BEGIN: 856613 - ΕΥΡΩΠΑΪΚΉ ΣΥΝΕΡΓΑΣΊΑ ΚΑΤΆ ΤΗΣ ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΉΣ ΒΊΑΣ ΣΕ ΆΤΟΜΑ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΉ ΑΝΑΠΗΡΊΑ.

WP2: ΣΥΛΛΟΓΉ ΔΕΔΟΜΈΝΩΝ ΣΧΕΤΙΚΆ ΜΕ ΤΙΣ ΑΝΆΓΚΕΣ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΊΩΝ ΚΑΙ ΑΝΆΠΤΥΞΗ ΥΛΙΚΟΎ ΓΙΑ ΤΗ ΒΕΛΤΊΩΣΗ ΤΩΝ ΙΚΑΝΟΤΉΤΩΝ

έδρα social cooperative activities for vulnerable groups
U.PORTO FACULDADE DE PSICOLOGIA E DE CIÊNCIAS DA EDUCAÇÃO UNIVERSIDADE DO PORTO
A LA PAR
UMAR
atades

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. **ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ.** 2

1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ; ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ 2

2. ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΝΟΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΓΙΑ ΑΝΤΡΕΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΟΥΝ ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ & ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ..... 10

3. ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΛΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ. 13

4. ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΥΣΤΕΡΗΣΗ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΘΕΤΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥΣ. 17

5. ΠΟΡΟΙ ΓΙΑ ΒΟΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ 36

ΕΛΛΑΔΑ 36

II. ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ. 38

I. ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ.

1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ; ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Ο όρος «Έμφυλη Βία» σύμφωνα με τον ορισμό της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, «αναφέρεται στις επιβλαβείς πράξεις που στρέφονται κατά ενός ατόμου λόγω του φύλου του. Έχει τις ρίζες της στην ανισότητα των φύλων, στην κατάχρηση εξουσίας και σε επιβλαβή πρότυπα». [1]

Είναι «ένας ευρύς περιεκτικός όρος που αφορά οποιαδήποτε επιβλαβή πράξη που διαπράττεται ενάντια στη θέληση ενός ατόμου και βασίζεται σε κοινωνικά δομημένες διαφορές μεταξύ ανδρών και γυναικών (δηλ. διαφορές λόγω φύλου). Περιλαμβάνει πράξεις που προκαλούν σωματική, σεξουαλική ή ψυχική βλάβη ή πόνο, τις απειλές τέλεσης τέτοιων πράξεων, τον εξαναγκασμό, και άλλες μορφές στέρησης ελευθερίας. Αυτές οι πράξεις μπορούν να λάβουν χώρα στον δημόσιο ή στον ιδιωτικό βίο». [2]

Η έμφυλη βία, επισημαίνει η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, αποτελεί σημαντική παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ένα ζήτημα υγείας και προστασίας, το οποίο εγείρει απειλή για την ανθρώπινη ζωή. Εκτιμάται ότι μία στις τρεις γυναίκες θα βιώσει σεξουαλική ή σωματική βία κατά τη διάρκεια της ζωής της. Σε περιπτώσεις εκτοπισμού και σε περιόδους κρίσης, η απειλή της έμφυλης βίας αυξάνεται σημαντικά για τις γυναίκες και τα κορίτσια.

Στην έμφυλη βία μπορεί να εντάσσεται η σεξουαλική, σωματική, ψυχική και οικονομική βλάβη, η οποία ασκείται στον δημόσιο ή στον ιδιωτικό βίο. Επίσης οι απειλές τέλεσης βίας, ο εξαναγκασμός και η χειραγώγηση. Μπορεί να λάβει πολλές μορφές, όπως η βία μεταξύ συντρόφων, η σεξουαλική βία, ο γάμος σε παιδική ηλικία, ο ακρωτηριασμός γυναικείων γεννητικών οργάνων και τα λεγόμενα «εγκλήματα τιμής».

Οι συνέπειες της έμφυλης βίας είναι καταστροφικές και μπορούν να έχουν δια βίου επιπτώσεις για τους επιζώντες. Μπορούν να οδηγήσουν ακόμη και σε θάνατο.

Πηγή: UNHCR, Έμφυλη Βία

Η έμφυλη βία εξ ορισμού

Έμφυλη είναι η βία που στρέφεται εναντίον ενός ατόμου λόγω του φύλου του, ή η βία που επηρεάζει δυσανάλογα τα άτομα ενός συγκεκριμένου φύλου.[3]

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναγνωρίζει τη βία κατά των γυναικών ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ως μορφή διάκρισης κατά των γυναικών. Ως όρος

περιλαμβάνει όλες τις πράξεις βίας που βασίζονται στο φύλο και έχουν ως αποτέλεσμα ή ενδέχεται να έχουν ως αποτέλεσμα:

- τη σωματική βλάβη,
- τη σεξουαλική βλάβη,
- την ψυχολογική βλάβη,
- την οικονομική βλάβη,
- ή την ψυχικό/σωματικό πόνο.

Μπορεί να περιλαμβάνει βία κατά των γυναικών, ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών, των αντρών ή των παιδιών που ζουν στην ίδια οικογενειακή μονάδα. Μολονότι οι γυναίκες και τα κορίτσια είναι τα κύρια θύματα της έμφυλης βίας, προκαλούνται επίσης σοβαρές βλάβες στις οικογένειες και στις κοινότητες.

Πηγή: *Ευρωπαϊκή Επιτροπή*: Τι είναι η έμφυλη βία;

Η *έμφυλη βία* και η *βία κατά των γυναικών* είναι δύο όροι που χρησιμοποιούνται συχνά εναλλακτικά, ως ισοδύναμοι, καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις η βία κατά των γυναικών προκαλείται (από άνδρες) για λόγους βασιζόμενους στο φύλο, και η έμφυλη βία επηρεάζει δυσανάλογα τις γυναίκες.[4]

Η Διακήρυξη του ΟΗΕ για την Εξάλειψη της Βίας Κατά των Γυναικών ορίζει ως βία κατά των γυναικών, κάθε πράξη έμφυλης βίας που προκαλεί ή είναι πιθανό να προκαλέσει σωματική, σεξουαλική ή ψυχολογική βλάβη ή πόνο σε γυναίκες, συμπεριλαμβανομένων των απειλών τέλεσης τέτοιων πράξεων, του εξαναγκασμού ή της αυθαίρετης στέρησης ελευθερίας, στον δημόσιο ή στον ιδιωτικό βίο[5].

Σε πιο πρόσφατα νομικά έγγραφα, υπάρχουν παραδείγματα συγχώνευσης των δύο όρων με την χρήση του όρου «έμφυλη βία κατά των γυναικών». Για παράδειγμα, στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Βίας Κατά των Γυναικών και της Ενδοοικογενειακής Βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης), το Άρθρο 3 προσφέρει τον ακόλουθο ορισμό:

Ως έμφυλη βία κατά των γυναικών νοείται η βία η οποία στρέφεται κατά μιας γυναίκας επειδή είναι γυναίκα ή επηρεάζει τις γυναίκες κατά τρόπο δυσανάλογο. [6]

Ορισμοί όπως οι παραπάνω ισχύουν για περιπτώσεις όπου η βάση για τη βία που ασκείται εναντίον ενός ατόμου είναι το φύλο. Ωστόσο, η έννοια «φύλο» δεν αναφέρεται στην απλή διάκριση μεταξύ αρσενικού και θηλυκού: κάποιος μπορεί να γεννηθεί με γυναικεία σεξουαλικά χαρακτηριστικά αλλά να βιώνει την ταυτότητά του ως αρσενικό, ή ως αρσενικό και θηλυκό ταυτόχρονα, ή μερικές φορές ούτε ως αρσενικό ούτε ως θηλυκό. Άτομα ΛΟΑΤ+ (λεσβίες, ομοφυλόφιλοι, αμφιφυλόφιλοι, τρανσέξουαλ και άλλα άτομα που δεν ταιριάζουν στον ετεροφυλόφιλο κανόνα ή στις παραδοσιακές δυαδικές κατηγορίες φύλου) υποφέρουν επίσης από βία, που βασίζεται στον αντιλαμβανόμενο ή στον πραγματικό τους σεξουαλικό προσανατολισμό ή / και την ταυτότητα φύλου τους. Για το λόγο αυτό, η βία κατά τέτοιων ανθρώπων εμπίπτει στο πεδίο της έμφυλης βίας. Οι άνδρες μπορούν επίσης

να γίνουν στόχοι έμφυλης βίας: στατιστικά, ο αριθμός αυτών των περιπτώσεων είναι πολύ μικρότερος, σε σύγκριση με τις γυναίκες, αλλά δεν πρέπει να υποτιμηθεί.

Πηγή: *Ευρωπαϊκό Συμβούλιο*, Τι είναι η έμφυλη βία;

Ενδοοικογενειακή βία

Η ενδοοικογενειακή βία περιλαμβάνει όλες τις πράξεις σωματικής, σεξουαλικής, ψυχολογικής και οικονομικής βίας που λαμβάνουν χώρα εντός της οικογένειας, της οικιακής ενότητας[1] ή μεταξύ στενών συντρόφων. Μπορεί να είναι πρώην ή νυν σύζυγοι ακόμα και όταν δεν συνοικούν. Το 22% όλων των γυναικών που έχουν ή είχαν σύντροφο, έχουν βιώσει σωματική ή / και σεξουαλική βία από κάποιο σύντροφό τους από την ηλικία των 15 ετών.

Η παρενόχληση λόγω φύλου περιλαμβάνει ανεπιθύμητη λεκτική, σωματική ή άλλη μη λεκτική συμπεριφορά σεξουαλικού χαρακτήρα, με σκοπό ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας ενός ατόμου. Μεταξύ 45% και 55% των γυναικών στην ΕΕ έχουν υποστεί σεξουαλική παρενόχληση από την ηλικία των 15 ετών. Η νομοθεσία της ΕΕ ορίζει και απαγορεύει την παρενόχληση λόγω φύλου (Ευρωπαϊκή Επιτροπή).

Μορφές έμφυλης βίας

Η Έμφυλη Βία μπορεί να λάβει διάφορες μορφές:

Σωματική: έχει ως αποτέλεσμα τραυματισμούς, ψυχική δυσφορία και προβλήματα υγείας. Τυπικές μορφές σωματικής βίας είναι ο ξυλοδαρμός, ο στραγγαλισμός, το σπρώξιμο και η χρήση όπλων. Στην ΕΕ, το 31% των γυναικών έχουν βιώσει μία ή περισσότερες πράξεις σωματικής βίας από την ηλικία των 15 ετών.

Σεξουαλική: Περιλαμβάνει σεξουαλικές πράξεις, απόπειρες σεξουαλικών πράξεων, πράξεις που συνάδουν με εμπορία ανθρώπων και γενικά πράξεις που στρέφονται κατά της σεξουαλικότητας ενός ατόμου χωρίς τη συναίνεσή του. Εκτιμάται ότι στις χώρες της ΕΕ, μία στις 20 γυναίκες (5%) βιάστηκε από την ηλικία των 15 ετών.

Ψυχολογική: περιλαμβάνει ψυχολογικά κακοποιητικές συμπεριφορές, όπως τον έλεγχο, τον εξαναγκασμό, την οικονομική βία και τον εκβιασμό. Το 43% των γυναικών στις 28 χώρες της ΕΕ έχουν υποστεί κάποιας μορφής ψυχολογική βία από κάποιον σύντροφό τους (Ευρωπαϊκή Επιτροπή).

Ορισμός της έμφυλης βίας κατά των γυναικών

[1] ΣτΜ, στο πρωτότυπο domestic unit = νοείται ένα σπίτι, διαμέρισμα ή άλλη παρόμοια οικιστική μονάδα που συνήθως κατοικείται από μια οικογένεια ή από μια οικογένεια και όχι περισσότερα από τέσσερα άλλα άτομα που δεν είναι μέλη αυτής της οικογένειας ή από όχι περισσότερα από έξι άσχετα μεταξύ τους άτομα.

Χρησιμοποιώντας ως σημείο εκκίνησης τον ορισμό της «έμφυλης βίας κατά των γυναικών» από την επεξηγηματική έκθεση της Σύμβασης της Κωνσταντινούπολης [7] μπορούμε να πούμε ότι:

Η έμφυλη βία αναφέρεται σε κάθε είδους βλάβη που διαπράττεται εναντίον ενός ατόμου ή μιας ομάδας ανθρώπων λόγω του πραγματικού ή του αντιλαμβανόμενου φύλου, της έννοιας του φύλου, του σεξουαλικού προσανατολισμού ή / και της ταυτότητας φύλου.

Η έμφυλη βία βασίζεται σε μια ανισορροπία δυνάμεων και ασκείται με πρόθεση να εξευτελίσει και να κάνει ένα άτομο ή μια ομάδα ανθρώπων να αισθανθούν κατώτεροι ή / και υποδεέστεροι. Είναι ένας τύπος βίας βαθιά ριζωμένος στις κοινωνικές και πολιτιστικές δομές, στα πρότυπα και τις αξίες που διέπουν την κοινωνία και συχνά διαιωνίζεται από μια κουλτούρα άρνησης και σιωπής. Η έμφυλη βία μπορεί να ασκηθεί τόσο στην ιδιωτική όσο και στη δημόσια σφαίρα και επηρεάζει δυσανάλογα τις γυναίκες.

Η έμφυλη βία μπορεί να είναι σεξουαλική, σωματική, λεκτική, ψυχολογική (συναισθηματική) ή κοινωνικοοικονομική και μπορεί να πάρει πολλές μορφές, από λεκτική βία και ρητορική μίσους στο Διαδίκτυο, έως βιασμό ή δολοφονία. Μπορεί να διαπραχθεί από οποιονδήποτε: έναν νυν ή πρώην σύζυγο / σύντροφο, ένα μέλος της οικογένειας, έναν συνάδελφο, συμμαθητές, φίλους, ένα άγνωστο άτομο ή άτομα που ενεργούν για λογαριασμό πολιτιστικών, θρησκευτικών, κρατικών ή ενδοκρατικών φορέων. Όπως συμβαίνει με κάθε είδους βία, η έμφυλη βία είναι ένα ζήτημα σχέσεων εξουσίας. Βασίζεται σε ένα αίσθημα ανωτερότητας και στην αξίωση της επιβεβαίωσης της ανωτερότητας στην οικογένεια, στο σχολείο, στην εργασία, στην κοινότητα ή γενικά στην κοινωνία.

Πηγή: Συμβούλιο της Ευρώπης: Τι είναι η βία βάσει φύλου;

Κανονισμοί της ΕΕ ενάντια στη βία λόγω φύλου[8]

Όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ έχουν επικυρώσει τα κύρια εργαλεία για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία ικανοποιούν την υποχρέωση των κρατών να καταπολεμήσουν τη βία κατά των γυναικών ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ως μια εξειδικευμένη μορφή βίας που βασίζεται στο φύλο και συνδέεται με τις διακρίσεις κατά των γυναικών. Αυτό συνεπάγεται την υποχρέωση των κρατών μελών να τερματίσουν την ατιμωρησία και να απαγορεύσουν κάθε βία, να λάβουν μέτρα για την πρόληψή της, να παρέχουν επαρκή προστασία στις επιζήσασες και να διασφαλίσουν την αποκατάσταση.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στηρίζει την αυξημένη προστασία των γυναικών μέσω ήπιου δικαίου (επικοινωνίες, συστάσεις κ.λπ.), παρέχοντας κατευθυντήριες αρχές, ανταλλαγή βέλτιστων πρακτικών και ανάπτυξη δεξιοτήτων.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αντιμετωπίζει ρητά τη βία κατά των γυναικών μέσω διαφόρων πολιτικών μέσων, κυρίως της Στρατηγικής για την Ισότητα μεταξύ Γυναικών και Ανδρών 2010-2015, η οποία ακολουθεί τον Χάρτη των Γυναικών (2010) και τον Οδικό

Χάρτη για την Ισότητα μεταξύ Γυναικών και Ανδρών 2006-2010. Τον Μάιο του 2011, η Επιτροπή πρότεινε ένα νέο νομοθετικό πακέτο για να διασφαλίσει στα θύματα ένα ελάχιστο επίπεδο δικαιωμάτων, προστασίας, στήριξης και πρόσβασης στη δικαιοσύνη.

Σύμφωνα με τον Χάρτη των Γυναικών, ο οποίος προβλέπει τη θέσπιση ενός ολοκληρωμένου και αποτελεσματικού πλαισίου πολιτικής για την καταπολέμηση της έμφυλης βίας, οι προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής οδήγησαν σε σημαντικές δεσμευτικές πράξεις.

Νομοθετικό και ρυθμιστικό πλαίσιο

Ελλάδα

Άσκησης βίας από τον στενό σύντροφο

Στην Ελλάδα, «ενδοοικογενειακή βία» είναι η τέλεση μιας από τις ακόλουθες αξιόποινες πράξεις σε βάρος μέλους της οικογένειας, (Άρθρα 6, 7, 8 και 9 του Νόμου Υπ'Αριθ. 3500/2006 και τα άρθρα 299 και 311 του Ποινικού Κώδικα):

- Ενδοοικογενειακή σωματική βλάβη
- Ενδοοικογενειακή παράνομη βία και απειλή
- Βιασμός και κατάχρηση σε ασέλγεια
- Ενδοοικογενειακή προσβολή της γενετήσιας αξιοπρέπειας
- Ανθρωποκτονία από πρόθεση
- Θανατηφόρα Βλάβη

Νομική πηγή: Νόμος 3500/2006

Βιασμός

Η χρήση σωματικής βίας ή η απειλή σοβαρού και άμεσου κινδύνου ζωής ή σωματικής ακεραιότητας από κάποιον που εξαναγκάζει άλλον σε επιχείρηση ή ανοχή γενετήσιας πράξης

Νομική πηγή: Ποινικός κώδικας, άρθρο 336

Σεξουαλική επίθεση (εκτός του βιασμού)

Ασελγείς χειρονομίες ή προτάσεις που αφορούν ασελγείς πράξεις, οι οποίες προσβάλλουν βάναυσα την αξιοπρέπεια άλλου στο πεδίο της γενετήσιας ζωής του.

Νομική πηγή: Ποινικός Κώδικας, Άρθρα 337 και 338

Σεξουαλική παρενόχληση

Όταν λαμβάνει χώρα οποιαδήποτε μορφή ανεπιθύμητης λεκτικής, ψυχολογικής ή σωματικής συμπεριφοράς σεξουαλικού χαρακτήρα, με αποτέλεσμα την προσβολή της

προσωπικότητας ενός προσώπου, ιδίως με τη δημιουργία εκφοβιστικού, εχθρικού, εξευτελιστικού, ταπεινωτικού ή επιθετικού περιβάλλοντος γύρω από αυτό.

Νομική πηγή: Νόμος 3896 του 2010

Παρενοχλητική Παρακολούθηση

Παρατηρήσεις

Δεν υπάρχει ούτε νομικός ορισμός για την παρενοχλητική παρακολούθηση, ούτε σχετική νομοθεσία (ωστόσο το θύμα μπορεί να προστατευθεί από άλλες νομικές διατάξεις, π.χ. διατάξεις για απειλή).

Πηγή: Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Ισότητας των Φύλων: Νομικοί ορισμοί στα κράτη μέλη της ΕΕ, διαθέσιμο στο: https://eige.europa.eu/gender-based-violence/regulatory-and-legal-framework/legal-definitions-in-the-eu?c[]=GR

Πορτογαλία

Άσκησης βίας από τον στενό σύντροφο

Όταν λαμβάνει χώρα σωματική και ψυχολογική κακομεταχείριση, συμπεριλαμβανομένων των σωματικών τιμωριών, της στέρησης ελευθερίας και αδικημάτων προσβολής της γενετήσιας ελευθερίας σε άτομο του αντίθετου ή του ιδίου φύλου, με το οποίο ο επιτιθέμενος διατηρεί ή έχει διατηρήσει σχέση γνωριμίας ή σχέση παρόμοια με αυτή των συζύγων, ακόμη και αν δεν συνοικούν.

Νομική πηγή: Ποινικός κώδικας, άρθρο 152

Βιασμός

Είναι ποινικό αδίκημα η χρήση βίας, ισχύος ή σοβαρής απειλής ή το να καταστεί ένα άτομο αναίσθητο ή ανίκανο να αντισταθεί, προκειμένου να συμβεί κολπική, στοματική ή πρωκτική σεξουαλική επαφή με το θύμα ή να διευκολύνει κάποιον άλλον να το πράξει ή να εισάγει μέρη του σώματος ή άλλα αντικείμενα στον κόλπο ή στον πρωκτό.

Νομική πηγή: Ποινικός κώδικας, άρθρο 164

Σεξουαλική επίθεση (εκτός βιασμού)

Η περίσταση του εξαναγκασμού του θύματος να υποστεί ή να τελέσει με τον δράστη ή με άλλο άτομο, μια συναφή γενετήσια πράξη με οποιοδήποτε βίαιο μέσο, με σοβαρή απειλή ή, να καταστήσει με πλάνη το θύμα αναίσθητο ή ανίκανο να αντισταθεί.

Νομική πηγή: Ποινικός κώδικας, άρθρο 163

Σεξουαλική παρενόχληση

Οποιαδήποτε ανεπιθύμητη συμπεριφορά που τελείται στο πλαίσιο αίτησης για εργασία ή στο πλαίσιο εργασιακής απασχόλησης, άσκησης επαγγέλματος ή επαγγελματικής κατάρτισης, που έχει σκοπό ή αποτέλεσμα να επηρεάσει την αξιοπρέπεια ενός ατόμου ή να δημιουργήσει εκφοβιστικό, εχθρικό, ταπεινωτικό, εξευτελιστικό ή προσβλητικό περιβάλλον.

Οποιαδήποτε ανεπιθύμητη λεκτική, μη λεκτική ή σωματική συμπεριφορά σεξουαλικής φύσης, με τον σκοπό ή το αποτέλεσμα που περιγράφεται στην προηγούμενη ενότητα.

Όταν άτομο παρενοχλεί άλλο ενεργώντας μπροστά του με τρόπο επιδειξιομανή ή που το εξαναγκάζει σε σεξουαλική επαφή.

Νομική πηγή: Εργατικός κώδικας, άρθρο 29 · Ποινικός κώδικας: Νόμος 19/2013 της 20ής Φεβρουαρίου, άρθρο 170

Πηγή: Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Ισότητας των Φύλων: Νομικοί ορισμοί στα κράτη μέλη της ΕΕ, Ανακτήθηκε από: https://eige.europa.eu/gender-based-violence/regulatory-and-legal-framework/legal-definitions-in-the-eu?c[]=PT

Ισπανία

Άσκησης βίας από τον στενό σύντροφο

Άρθρο 1. (Οργανικός νόμος 1/2004 της 28ης Δεκεμβρίου για τα Ολοκληρωμένα Μέτρα Προστασίας Κατά της Έμφυλης Βίας)

Σκοπός του νόμου

1. Σκοπός του παρόντος νόμου είναι η καταπολέμηση της βίας που ασκείται κατά των γυναικών από τους νυν ή πρώην συζύγους τους, ή από άνδρες με τους οποίους διατηρούν ή έχουν διατηρήσει ανάλογες συναισθηματικές σχέσεις, με ή χωρίς συνοίκηση, ως έκφραση διακρίσεων, ανισότητας και σχέσεων εξουσίας που επικρατούν μεταξύ των φύλων.

2. Ο παρών νόμος θεσπίζει ολοκληρωμένα μέτρα προστασίας με στόχο την πρόληψη, την τιμωρία και την εξάλειψη αυτής της βίας και την παροχή βοήθειας στα θύματά της.

3. Η έμφυλη βία στην οποία αναφέρεται ο νόμος αυτός περιλαμβάνει όλες τις πράξεις σωματικής και ψυχολογικής βίας, συμπεριλαμβανομένων των αδικημάτων κατά της σεξουαλικής ελευθερίας, των απειλών, του εξαναγκασμού και της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας.

Νομική πηγή: Οργανικός νόμος 1/2004 της 28ης Δεκεμβρίου σχετικά με τα Ολοκληρωμένα Μέτρα Προστασίας Κατά της Έμφυλης Βίας

Βιασμός

Όταν η σεξουαλική επίθεση συνίσταται σε κολπική, πρωκτική ή στοματική διείσδυση, ή διείσδυση μερών του σώματος ή αντικειμένων, ο δράστης καταδικάζεται για βιασμό με ποινή φυλάκισης από έξι έως δώδεκα έτη.

Νομική πηγή: Ποινικός κώδικας, άρθρο 179

Σεξουαλική επίθεση (εκτός βιασμού)

Όποιος προσβάλλει την γενετήσια ελευθερία άλλου ατόμου, χρησιμοποιώντας βία ή εκφοβισμό, τιμωρείται για σεξουαλική επίθεση με ποινή φυλάκισης από ένα έως πέντε έτη.

Νομική πηγή: Ποινικός κώδικας, άρθρο 178

Σεξουαλική παρενόχληση

Όποιος επιδιώκει ικανοποίηση σεξουαλικού χαρακτήρα, για τον εαυτό του ή για τρίτο μέρος, στο πλαίσιο μιας διαρκούς ή περιστασιακής εργασιακής σχέσης, διδασκαλίας ή παροχής υπηρεσιών, και με τέτοια συμπεριφορά προκαλεί στο θύμα μια κατάσταση αντικειμενοποίησης, σοβαρού εκφοβισμού, εχθρικότητας ή ταπείνωσης, καταδικάζεται για σεξουαλική παρενόχληση και τιμωρείται με ποινή φυλάκισης τριών έως πέντε μηνών ή πρόστιμο από έξι έως δέκα μήνες.

Νομική πηγή: Ποινικός κώδικας, άρθρο 184

Παρενοχλητική παρακολούθηση

Στην Ισπανία, ο όρος «παρενοχλητική παρακολούθηση» δεν ορίζεται, αλλά υπάρχει ο όρος «σωματική παρενόχληση», για «όποιον επιβάλει ταπεινωτική μεταχείριση σε άλλο άτομο, βλάπτοντας σοβαρά την ηθική του ακεραιότητα. Τιμωρείται με ποινή φυλάκισης έξι μηνών έως δύο χρόνια».

Νομική πηγή: Ποινικός Κώδικας, 173.1

Πηγή: Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Ισότητας των Φύλων: Νομικοί ορισμοί στα κράτη μέλη της ΕΕ, Ανακτήθηκε από:: https://eige.europa.eu/gender-based-violence/regulatory-and-legal-framework/legal-definitions-in-the-eu?c[]=ES

[1] Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες Έμφυλη Βία. Ανακτήθηκε από: https://www.unhcr.org/gender-based-violence

[2] Οδηγίες IASC GBV. Ανακτήθηκε από: https://gbvguidelines.org/en/

[3] Ευρωπαϊκή Επιτροπή Τι είναι η έμφυλη βία; Ανακτήθηκε από: https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/gender-based-violence/what-gender-based-violence_en

[4] Συμβούλιο της Ευρώπης Τι είναι η έμφυλη βία. Ανακτήθηκε από: https://wwwcoe.int/en/web/gender-matters/what-is-gender-based-violence

[5] Διακήρυξη του ΟΗΕ για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών, Άρθρο. Ανακτήθηκε από: A/RES/48/104 - E - A/RES/48/104 -Desktop (undocs.org)

[6] Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας (Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης), άρθρο 3. Ανακτήθηκε από: https://rm.coe.int/168008482e

[7] Συμβούλιο της Ευρώπης: Επεξηγηματική Έκθεση στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας. Ανακτήθηκε από: https://rm.coe.int/16800d383a

[8] Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων. Κανονισμοί ΕΕ. Ανακτήθηκαν από: https://eige.europa.eu/gender-based-violence/regulatory-and-legal-framework/eu-regulations

2. ΕΥΑΙΣΘΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΝΟΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΓΙΑ ΑΝΤΡΕΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΠΡΟΚΑΛΕΣΟΥΝ ΕΜΦΥΛΗ ΒΙΑ & ΕΝΔΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΒΙΑ

Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνεται από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας, οι πολιτιστικοί και κοινωνικοί κανόνες αποτελούν κανόνες ή προσδοκίες συμπεριφοράς εντός μιας συγκεκριμένης πολιτισμικής ή κοινωνικής ομάδας. Συχνά άγραφοι, οι κανόνες αυτοί θέτουν τα κοινωνικά πρότυπα κατάλληλων και ακατάλληλων συμπεριφορών που ορίζουν τι είναι (και τι δεν είναι) αποδεκτό και καθορίζουν την αλληλεπίδρασή μας με τους άλλους. Οι πολιτισμικοί και κοινωνικοί κανόνες συνεχίζουν να υπάρχουν στην κοινωνία λόγω της ροπής των ατόμων να συμμορφώνονται με αυτούς, καθώς προσδοκούν ότι και το ίδιο θα πράξουν και οι άλλοι. Υπάρχει η πεποίθηση ότι μια ποικιλία εξωγενών και ενδογενών πιέσεων συνεισφέρει στη διατήρηση των πολιτιστικών και κοινωνικών κανόνων. Λόγω αυτών, τα άτομα αποθαρρύνονται από την παραβίαση των κανόνων, με την απειλή της κοινωνικής αποδοκιμασίας ή της τιμωρίας και των αισθημάτων ενοχής και ντροπής που απορρέουν από την εσωτερίκευση των κανόνων.

Οι πολιτισμικοί και κοινωνικοί κανόνες δεν εκφράζουν απαραίτητα τις προσωπικές στάσεις και διαθέσεις ενός ατόμου (τα θετικά ή αρνητικά συναισθήματα προς ένα αντικείμενο ή μια ιδέα) και τις πεποιθήσεις του (την πίστη ότι κάποιες απόψεις είναι αληθινές). Μπορούν, ωστόσο, να επηρεάσουν στάσεις και πεποιθήσεις του ατόμου εάν εσωτερικευθούν. Επιπλέον, οι πολιτισμικοί και κοινωνικοί κανόνες ποικίλλουν ευρύτατα. Έτσι, μια συμπεριφορά αποδεκτή από μια κοινωνική ομάδα, μια παρέα ή μια κουλτούρα μπορεί να μην είναι ανεκτή σε κάποια άλλη.[1]

Διαφορετικοί πολιτιστικοί και κοινωνικοί κανόνες στηρίζουν διαφορετικούς τύπους βίας, όπως θα δούμε παρακάτω.

Πολιτιστικοί και κοινωνικοί κανόνες που υποστηρίζουν διαφορετικά είδη βίας

Κακοποίηση Ανηλίκου

- Τα κορίτσια έχουν μικρότερη αξία για την κοινωνία από ότι τα αγόρια, καθώς θεωρούνται ότι έχουν μικρότερο κοινωνικό και οικονομικό δυναμικό.
- Τα παιδιά έχουν χαμηλό κύρος στην κοινωνία και στην οικογένεια.
- Η σωματική τιμωρία είναι αποδεκτή ή φυσιολογική ως μέρος της ανατροφής ενός παιδιού
- Οι κοινότητες εμμένουν σε επιβλαβείς παραδοσιακές πολιτιστικές πρακτικές όπως ο γάμος σε παιδική ηλικία.

Άσκησης βίας από τον στενό σύντροφο

- Ένας άντρας έχει το δικαίωμα να ασκήσει εξουσία πάνω σε μια γυναίκα και είναι κοινωνικά ανώτερος.
- Ένας άντρας έχει το δικαίωμα να «διορθώσει» ή να τιμωρήσει τη γυναικεία συμπεριφορά.
- Η ελευθερία μιας γυναίκας πρέπει να είναι περιορισμένη.
- Η σωματική βία είναι ένας αποδεκτός τρόπος επίλυσης συγκρούσεων εντός μιας σχέσης.
- Η γυναίκα είναι υπεύθυνη για την επιτυχία ενός γάμου.
- Η βία μεταξύ συντρόφων είναι θέμα ταμπού (π.χ. Νότια Αφρική [32]) και η καταγγελία κακοποίησης αποτελεί ασέβεια
- Το διαζύγιο είναι επαίσχυντο.
- Η βία μπορεί να συμβεί είτε επειδή δεν πληρούνται οι οικονομικές απαιτήσεις είτε για λόγους τιμής.
- Η τιμή ενός άνδρα συνδέεται με τη σεξουαλική συμπεριφορά της γυναίκας. Εδώ, κάθε παρέκκλιση από τους σεξουαλικούς κανόνες ντροπιάζει ολόκληρη την οικογένεια

Αυτοκτονία και αυτοτραυματισμός

- Τα προβλήματα ψυχικής υγείας είναι επαίσχυντα και ντροπιαστικά, αποθαρρύνοντας τα άτομα από το να ζητήσουν βοήθεια
- Άτομα που ανήκουν σε διαφορετικές κοινωνικές ομάδες εντός του κοινωνικού συνόλου, δεν γίνονται ανεκτά - π.χ. ομοφυλόφιλοι.

Σεξουαλική βία

- Το σεξ είναι δικαίωμα του άνδρα στο γάμο.
- Τα κορίτσια είναι υπεύθυνα για τον έλεγχο των σεξουαλικών ορμών του άνδρα.
- Η σεξουαλική βία είναι ένας αποδεκτός τρόπος να μπουν οι γυναίκες στη θέση τους ή να τιμωρηθούν.

- Η σεξουαλική δραστηριότητα (συμπεριλαμβανομένου του βιασμού) είναι ένδειξη αρρενωπότητας.
- Το σεξ και η σεξουαλικότητα είναι θέματα ταμπού.
- Η σεξουαλική βία, όπως ο βιασμός, είναι επαίσχυντη για το θύμα, γεγονός που εμποδίζει την αποκάλυψή του.

Νεανική βία

- Η καταγγελία για άσκηση βίας ή εκφοβισμό σε νέους είναι απαράδεκτη.
- Η βία είναι ένας αποδεκτός τρόπος επίλυσης των συγκρούσεων

Βία στην κοινότητα

- Πολιτιστική μισαλλοδοξία, έντονη δυσαρέσκεια και εκφορά στερεοτύπων για «διαφορετικές» ομάδες στην κοινωνία (π.χ. ξενοφοβική ή ρατσιστική βία και ομοφοβική βία).

Πηγή: Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας Αλλαγή πολιτιστικών και κοινωνικών κανόνων που υποστηρίζουν τη βίαιη συμπεριφορά

Η προοπτική της αναπηρίας

Σύμφωνα με την ADD International[2] (Δράση για την Αναπηρία και την Ανάπτυξη), παγκοσμίως περίπου μία στις πέντε γυναίκες είναι γυναίκα με αναπηρία. Στην περίπτωση των γυναικών με αναπηρία, η βία που βασίζεται στο φύλο συχνά συνδυάζεται με τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας.

Οι γυναίκες με αναπηρία συχνά θεωρούνται αδύναμες, άχρηστες και σε ορισμένες περιπτώσεις υποβιβάζονται σε θέση υπανθρώπου από τις κοινωνίες τους. Λόγω αυτού, αντιμετωπίζουν αυξημένο κίνδυνο ενδοοικογενειακής και σεξουαλικής βίας.

Η συνάντηση αναπηρίας και έμφυλης βίας προκαλεί ιδιαίτερη ανησυχία, διότι ορισμένες μορφές βίας κατά των γυναικών με αναπηρία έχουν παραμείνει αόρατες και δεν έχουν αναγνωριστεί ως βία με βάση το φύλο, λόγω των διακρίσεων με βάση την αναπηρία.

Οι γυναίκες με αναπηρίες σε όλο τον κόσμο βιώνουν πολύ υψηλότερα επίπεδα σωματικής, σεξουαλικής και ψυχολογικής βίας, για μεγαλύτερα χρονικά διαστήματα και με χειρότερες σωματικές και ψυχικές συνέπειες ως απόρροια της βίας, από ότι οι γυναίκες χωρίς αναπηρίες.

Οι κύριοι παράγοντες για την επιπρόσθετη ευαλωτότητα των γυναικών και των κοριτσιών με αναπηρία είναι:

Πατριαρχικές πεποιθήσεις: Η στάση απέναντι στις γυναίκες στις πατριαρχικές κοινωνίες, σε συνδυασμό με την ευαλωτότητα που πηγάζει από την ίδια την αναπηρία.

Αδυναμία: Η αδυναμία που θεωρείται ότι χαρακτηρίζει τις γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία, οι οποίες είναι λιγότερο ικανές να υπερασπιστούν τον εαυτό τους ή να ζητήσουν υποστήριξη λόγω της απομόνωσής τους π.χ. μπορεί να τις κρατούν κρυμμένες, η φύση της αναπηρίας τους μπορεί να τις κρατά απομονωμένες ή μπορεί να μην αναγνωρίζουν ότι αυτό που συμβαίνει είναι απαράδεκτο και όχι δικό τους λάθος.

Πρόσβαση σε υπηρεσίες: Η αδυναμία τους να αποκτήσουν πρόσβαση σε νομική προστασία και επανόρθωση επειδή οι υπηρεσίες δεν είναι προσβάσιμες, επειδή υπάρχει έλλειψη επίγνωσης των ζητημάτων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες και τα κορίτσια με αναπηρία αναφορικά με την ευαλωτότητά τους.

[1] Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας Αλλαγή πολιτιστικών και κοινωνικών κανόνων που υποστηρίζουν τη βίαιη συμπεριφορά, Ανακτήθηκε από:: https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/norms.pdf

[2] ADD International (Δράση για την Αναπηρία και την Ανάπτυξη), αναπηρία και έμφυλη βία. Η προσέγγιση της ADD International, έγγραφο εκμάθησης, ανακτήθηκε από: https://add.org.uk/sites/default/files/Gender_Based_Violence_Learning_Paper.pdf

3. ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΛΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ.

Όσον αφορά την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών, η πρόληψή της πρέπει να διαδραματίσει θεμελιώδη ρόλο.

Χάρη στην εμβάθυνση της γνώσης μας σχετικά με την πραγματικότητα των γυναικών με νοητική υστέρηση, μπορούμε πλέον να αντιληφθούμε την ανησυχητική πραγματικότητα της συχνότητας και της έκτασης της έμφυλης βίας στις κοινωνίες μας και, ιδίως, μεταξύ των γυναικών με αναπηρίες (E. Castellanos, 2020).

Οι στρατηγικές για την αποσόβηση της βίας κατά των γυναικών μπορούν να εφαρμοστούν από τρεις διαφορετικές οπτικές γωνίες:

- Πρωτοβάθμια πρόληψη, που στοχεύει στην εξάλειψη της ανισότητας, των διακρίσεων και της βίας κατά των γυναικών, πριν εμφανιστούν.
- Δευτεροβάθμια πρόληψη, εστιασμένη στην άμεση φροντίδα των γυναικών που υπέστησαν κάποιο είδος βίας, όπως η νοσοκομειακή περίθαλψη ή οι υπηρεσίες έκτακτης ανάγκης.

- Τριτοβάθμια πρόληψη, εστιασμένη σε μακροχρόνιες παρεμβάσεις, όπως η συνεργασία με γυναίκες θύματα για τη σωματική τους αποκατάσταση, την επανένταξή τους στην κοινότητα, την ψυχολογική τους θεραπεία, κ.λπ.

Για να αναπτύξουμε αποτελεσματικές στρατηγικές για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών με νοητική αναπηρία, πρέπει πρώτα να αντιμετωπίσουμε τις βάσεις πάνω στις οποίες στηρίζεται αυτή η βία. Μία από τις αιτίες που προκαλούν βία κατά των γυναικών, με ή χωρίς αναπηρίες, είναι η κοινωνική κατασκευή διαφόρων ρόλων βασισμένων στο φύλο. Οι ρόλοι αυτοί κατανέμονται άνισα, δημιουργώντας άνισες σχέσεις εξουσίας.

Αν λάβουμε υπόψη ότι η κοινωνική κατασκευή ρόλων ξεκινά από την παιδική ηλικία και διατηρείται καθ 'όλη τη διάρκεια της ενήλικης ζωής, είναι λογικό να σκεφτούμε ότι εάν θέλουμε μια εγκάρσια στρατηγική πρόληψης, είναι απαραίτητο να την επεκτείνουμε σε ολόκληρο τον πληθυσμό, χωρίς να εξαιρέσουμε κανέναν λόγω φύλου, ηλικίας ή αναπηρίας. Εάν δεν το πράξουμε, διατρέχουμε τον κίνδυνο να μην ακολουθήσουμε μια ολοκληρωμένη προσέγγιση στο θέμα που θα επιτύχει να διατηρηθεί σε βάθος χρόνου ό,τι επιτύχουμε. Αυτό που είναι απαραίτητο, είναι η προσαρμογή των εργαλείων σε κάθε τομέα του πληθυσμού με τον οποίο πρόκειται να εργαστούμε.

Στην ενότητα αυτή, θα φέρουμε στο επίκεντρο της προληπτικής παρέμβασης τις γυναίκες με νοητική αναπηρία.

Πιστεύουμε ότι ο πληρέστερος τρόπος παροχής εργαλείων πρόληψης σε γυναίκες με νοητική αναπηρία, είναι η υλοποίηση προγραμμάτων και εργαστηρίων που περιστρέφονται γύρω από το κοινωνικό πρόβλημα της βίας κατά των γυναικών και προωθούν μεγαλύτερη οικονομική και προσωπική αυτονομία και ανεξαρτησία.

Στη συνέχεια, θα προταθούν στρατηγικές στον τομέα της πρωτοβάθμιας πρόληψης, που προωθούν την εκπαίδευση πάνω σε έννοιες όπως το φύλο, η αγάπη και οι σχέσεις εξουσίας. «Ο τρόπος με τον οποίο αυτές οι έννοιες γίνονται αντιληπτές, κατανοούνται και εσωτερικεύονται, μπορεί να καθορίσει ριζικά την εμφάνιση και την ένταση της βίαιης συμπεριφοράς» (Boira, S., 2016).

Θα προταθούν επίσης εργαλεία για την προώθηση της εργασιακής ανεξαρτησίας, και κατ’ επέκτασιν της οικονομικής ανεξαρτησίας, σε μια προσπάθεια πρόληψης των άνισων σχέσεων εξουσίας μεταξύ των γυναικών με νοητική αναπηρία και των ατόμων με τα οποία σχετίζονται.

3.1. ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΥΣΤΕΡΗΣΗ

Τα προγράμματα που πρόκειται να αναπτυχθούν στη συνέχεια, θα ανακοινωθούν σε μια προσπάθεια να ακολουθηθεί μια διαδικασία, που θα επιτρέψει να εξηγηθούν σε ορισμένους τομείς του πληθυσμού οι λόγοι της υλοποίησης συγκεκριμένων προγραμμάτων.

3.1.1.- ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΕΦΗΒΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΥΣΤΕΡΗΣΗ.

Εάν θέλουμε να αποδομήσουμε έμφυλους ρόλους οι οποίοι έχουν δομηθεί άνισα, πρέπει να δράσουμε σε διαγενεακό επίπεδο, ξεκινώντας με την παροχή εργαλείων πρόληψης ειδικά από την εφηβεία, από την περίοδο δηλαδή που δημιουργούμε τη δική μας ταυτότητα.

Τα στοιχεία δείχνουν ότι η υλοποίηση κατάρτισης και εργαστηρίων στα σχολεία, μειώνει τον κίνδυνο εμφάνισης έμφυλης βίας (Díaz Aguado, MJ, 2021).

Προκειμένου να αποδομηθεί και να αποτραπεί η ανάπτυξη βίαιης συμπεριφοράς κατά των γυναικών με νοητική υστέρηση, είναι απαραίτητη η εκπαίδευση των νέων με ή χωρίς νοητική υστέρηση στην ισότητα των φύλων, για να εξοικειωθούν με τη δυναμική που δημιουργεί και προκαλεί αυτόν τον συγκεκριμένο τύπο βίας. Απώτερος στόχος είναι η αποτροπή τέτοιων βίαιων συμπεριφορών.

Για το σκοπό αυτό, προτείνονται τα ακόλουθα εκπαιδευτικά εργαστήρια που απευθύνονται σε νεαρούς εφήβους:

- Κοινωνική κατασκευή των έμφυλων ρόλων και προώθηση της ισότητας των φύλων.
- Ταυτοποίηση καταστάσεων βίας κατά των γυναικών, ο κύκλος της βίας.
- Εκπαίδευση και προαγωγή της σεξουαλικής υγείας με βάση την ισότητα.
- Υγιείς έμφυλες σχέσεις σε ζευγάρια.
- Υγιείς έμφυλες σχέσεις εντός της οικογένειας.
- Οι έμφυλες σχέσεις μέσα από τις τεχνολογίες της πληροφορικής και των επικοινωνιών.

Για να υλοποιηθούν αυτά τα εκπαιδευτικά εργαστήρια, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη πως όταν απευθύνονται σε άτομα με νοητική υστέρηση, θα πρέπει να είναι σωστά προσαρμοσμένα έτσι ώστε να είναι γνωστικά προσβάσιμα.

3.1.2 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ ΓΙΑ ΝΕΕΣ ΕΝΗΛΙΚΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΥΣΤΕΡΗΣΗ

Μια άλλη στρατηγική για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών με νοητική υστέρηση είναι να τους παρέχεται οικονομική, επαγγελματική και προσωπική

ανεξαρτησία, καταρρίπτοντας πιθανά στερεότυπα και στρεβλές εξαρτήσεις από τρίτα μέρη, είτε αυτοί είναι σύντροφοι, είτε συγγενείς, είτε φροντιστές τους.

Προς αυτόν τον σκοπό, προτείνονται τα ακόλουθα προγράμματα και εργαστήρια, που είναι προσαρμοσμένα σε νέους ενήλικες με νοητική υστέρηση και επικεντρώνονται στις νευραλγικές για την ένταξη στην απασχόληση ηλικιακές ομάδες:

- Εργαστήριο για τη σημασία της οικονομικής και προσωπικής εξάρτησης στο πεδίο της βίας κατά των γυναικών με νοητική υστέρηση.
- Πρόγραμμα επαγγελματικού προσανατολισμού για γυναίκες με νοητική υστέρηση.
- Ενημερωτικό εργαστήριο με προγράμματα κατάρτισης για την ένταξη γυναικών με νοητική υστέρηση στην απασχόληση.

Προκειμένου να υλοποιηθούν αυτά τα εκπαιδευτικά εργαστήρια, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι όταν απευθύνονται σε άτομα με νοητική υστέρηση, πρέπει να είναι σωστά προσαρμοσμένα ώστε να είναι γνωστικά προσβάσιμα. Συνιστάται επίσης οι ομάδες κατάρτισης να αποτελούνται από άτομα παρόμοιας ηλικίας.

Όσον αφορά τη **δευτεροβάθμια πρόληψη**, είναι σημαντικό να ληφθούν υπόψη τα χαρακτηριστικά των γυναικών με νοητική υστέρηση. Προκειμένου να αποφευχθεί μια πιθανή εκ νέου θυματοποίηση, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην εξάλειψη των πιθανών εμποδίων επικοινωνίας και στην κατανόηση του τι συμβαίνει στο περιβάλλον του νοσοκομείου και στις μονάδες έκτακτων περιστατικών. Θα ήταν επιθυμητό η γυναίκα να συνοδεύεται από έναν ενδιάμεσο ο οποίος θα της παρέχει συνεχώς εξηγήσεις σε απλή γλώσσα, προσαρμοσμένη στο δικό της γνωστικό επίπεδο, με τα ενδεδειγμένα εργαλεία επικοινωνίας για το συγκεκριμένο άτομο.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η **τριτοβάθμια πρόληψη** διαδραματίζει θεμελιώδη ρόλο ως στοιχείο που παρέχει στις γυναίκες την απαραίτητη συνολική υποστήριξη, όχι μόνο για την πλήρη ανάκαμψή τους, αλλά και ως στρατηγική για την αποφυγή μιας πιθανής νέας άνισης σχέσης, η οποία μπορεί να μετατραπεί σε νέα κατάσταση βίας. Διάφορες μελέτες υποστηρίζουν τη θεωρία ότι οι γυναίκες που έχουν βιώσει βαθιά άνισες σχέσεις τείνουν στις νέες σχέσεις τους να αναλαμβάνουν τον ρόλο που είχαν μάθει από την προηγούμενη, κάτι που τις θέτει πάλι σε θέση υποταγής και μπορεί να είναι προοίμιο μιας νέας κατάστασης έμφυλης βίας, αυτή τη φορά με τον νέο τους σύντροφο. Αν λάβουμε υπόψη την ειδική ευαλωτότητα των γυναικών με νοητική υστέρηση, απαιτείται εργασία σε βάθος χρόνου, η οποία θα λαμβάνει υπόψη τη φυσική τους αποκατάσταση, την επανένταξή τους στην κοινότητα, την ψυχολογική τους θεραπεία κ.λπ. με στόχο την ενδυνάμωσή τους ώστε να καταστούν ικανές να ξεκινήσουν νέες σχέσεις.

Ακολουθώντας τις συστάσεις της μελέτης του Castellanos (2020), κατά την υλοποίηση δραστηριοτήτων για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών με νοητική υστέρηση, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη και παράγοντες που, συμπλεκόμενοι με τη νοητική υστέρηση, μπορεί αυξήσουν την ευαλωτότητα μιας ομάδας: π.χ. γυναίκες με νοητική

υστέρηση που είναι μετανάστριες, ή που ζουν σε αγροτικές περιοχές, δηλαδή περιπτώσεις που γενικά χρειάζονται μεγαλύτερη στήριξη.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ:

Boira, S. (2016). Violencia de Género: Guía práctica para las entidades locales. (famcp ediciones, Ed.). Ανακτήθηκε από: https://www.aragon.es/documents/20127/674325/violencia_guia.pdf/7702d766-99ec-74d7-ccc4-eef518a93565

Castellanos, E. & Federación de Mujeres Progresistas. (2020). Mujer, discapacidad y violencia de género - Delegación del Gobierno contra la Violencia de Género. Ανακτήθηκε από: https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/investigaciones/2020/estudios/vgeneroImg.htm

DÍAZ-AGUADO, M. J., MARTÍNEZ, R., MARTÍN, J., & FALCÓN, L. (2021). La situación de la violencia contra las mujeres en la adolescencia en España. Delegación del Gobierno Contra la Violencia de Género. Ministerio de Igualdad., 125. Ανακτήθηκε από: https://violenciagenero.igualdad.gob.es/violenciaEnCifras/estudios/investigaciones/2021/pdfs/Estudio_ViolenciaEnLaAdolescencia.pdf

4. ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΜΕ ΝΟΗΤΙΚΗ ΥΣΤΕΡΗΣΗ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΘΕΤΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥΣ.

Οι θετικές ανθρώπινες σχέσεις και η αρμόζουσα και τρυφερή συμπεριφορά προέρχονται από άτομα με έντονα συναισθήματα αυτοεκτίμησης (Satir, 2002). Η θέση αυτή αποτελεί οδηγό στην τρέχουσα ενότητα και επαληθεύει ότι η δουλειά που γίνεται πάνω στην αυτοεκτίμηση είναι πολύ σημαντική για τους επαγγελματίες που έρχονται σε επαφή με θύματα με νοητική υστέρηση.

Ως αυτοεκτίμηση ορίζεται η αξία που αποδίδει κάθε άτομο στον εαυτό του, στις ενέργειές του και στις ικανότητές του. Είναι η ικανότητα να σκέφτεται θετικά για τον εαυτό του, είναι ένα κίνητρο να πειραματίζεται στους διάφορους τομείς της ζωής και να αντιμετωπίζει τις προκλήσεις με αυτοπεποίθηση (Martínez, Aurora, 2021).

Η αυτοεκτίμηση, μεταξύ άλλων, είναι η άποψη που έχουν οι άνθρωποι σχετικά με την ταυτότητά τους, και αυτό έχει επιπτώσεις στις συμπεριφορές που αναπτύσσουν (Martínez, 2021).

Από την άλλη πλευρά, η αυτοεκτίμηση καθορίζει την προσωπική ανάπτυξη με τρόπο σημαντικό. Ο βαθμός αυτοεκτίμησης που επιτυγχάνεται, εξαρτάται από την εξέλιξη στον τομέα της μάθησης, των σχέσεων και των δραστηριοτήτων στην καθημερινή ζωή (Bueno, 2018). Από εδώ πηγάζει η ιδιαίτερη σχέση μεταξύ αυτονομίας και αυτοεκτίμησης. Εάν ο βαθμός απόδοσης στις καθημερινές δραστηριότητες δεν είναι καλός, αυτό θα αντικατοπτριστεί στον βαθμό της αυτοεκτίμησης ενός ατόμου.

Η αυτοεκτίμηση είναι μια ευρέως μελετημένη έννοια, υπάρχουν μάλιστα έγκυρες κλίμακες για τη μέτρησή της (Rosemberg, 1965). Παράλληλα με τις συγκεκριμένες μελέτες, έχουν αναπτυχθεί αποτελεσματικές τεχνικές για τη βελτίωση της αυτοεκτίμησης και την επίτευξη καλύτερων αποτελεσμάτων στις μετρήσεις, γεγονός που οδηγεί στην αύξηση της ικανοποίησης των ατόμων.

Η επίγνωση του τι μπορούμε να αλλάξουμε στον εαυτό μας και τι όχι, ποιες πλευρές μας επιδέχονται αλλαγής και ποιες όχι, είναι η πρώτη γραμμή δράσης για την αυτοεκτίμηση. Η επίγνωση αυτή δεν πρέπει να συγχέεται με τον τρόπο που επιδρά η αυτοεκτίμηση στην αυτονομία, όπου η χαμηλή αυτοεκτίμηση έχει σαν αποτέλεσμα να μην εμπιστεύεται το άτομο τις ικανότητές του, ενώ αντίστοιχα, η υψηλή αυτοεκτίμηση κάνει το άτομο να εμπιστεύεται τις δυνατότητές του.

Όταν βρίσκονται αντιμέτωπες με μια κατάσταση βίας ή κακοποίησης, οι γυναίκες πρέπει να αισθάνονται ασφαλείς χάρη στην αυτονομία τους. Η βλάβη που επιφέρει η βία στην αυτοεκτίμηση μπορεί να επηρεάσει τον βαθμό της αυτονομίας και να δημιουργηθεί έτσι ένας επιβλαβής φαύλος κύκλος. Η ανθιστάμενη αυτονομία είναι ένας μηχανισμός βοήθειας που βελτιώνει την αυτοεκτίμηση. Ας μην ξεχνάμε ότι η εκμηδένιση και η καταστροφή της αυτοεκτίμησης είναι μια από τις πρώτες φάσεις της κακοποίησης.

Ο χαμηλός βαθμός αυτονομίας αποτελεί έναν επιπρόσθετο παράγοντα κινδύνου για τις γυναίκες που αντιμετωπίζουν κακοποιητικές καταστάσεις. Ο χαμηλός βαθμός αυτονομίας ενός ατόμου έχει σαν αποτέλεσμα την αναζήτηση λύσεων έξω από τον εαυτό του (Zori, 2017). Όσο χαμηλότερος είναι ο βαθμός αυτονομίας της γυναίκας τόσο μικρότερη είναι η πιθανότητα καταγγελίας του συντρόφου ή η λήψη της απόφασης χωρισμού σε ένα ζευγάρι.

Η δουλειά στον τομέα της αυτονομίας σημαίνει ότι η γυναίκα μπορεί να βιώσει, με θετικό τρόπο, τη δική της προσωπική απόδοση. Οι επιπτώσεις είναι πολλαπλές και έχουν αντίκτυπο στην αντίδραση που θα έχει η γυναίκα σε μια κατάσταση κακοποίησης.

Σύμφωνα με το Ανώτερο Ινστιτούτο Κοινωνικών και Κοινωνικο-υγειονομικών Σπουδών (2020), η αυτονομία δεν θα έπρεπε να αναπτύσσεται αποκλειστικά μέσω δραστηριοτήτων και κοινωνικοποίησης, αλλά μέσω μιας περισσότερο θετικής αντίληψης του εαυτού, της ιδέας ότι οι άνθρωποι μπορούν να αποφασίζουν για τον εαυτό τους και πως οι αποφάσεις που παίρνουν θα γίνονται σεβαστές.

Για να επιτευχθεί αύξηση του βαθμού αυτονομίας μιας γυναίκας με αναπηρία, πρέπει να ληφθούν υπόψη τα εξής: η απόδοσή της στις καθημερινές δραστηριότητες, η κοινωνικοποίηση και η ικανότητα θετικής σκέψης για τον εαυτό της.

Η δουλειά πάνω στην έννοια της νοητικής υστέρησης είναι το πρώτο βήμα για την αύξηση του βαθμού αυτονομίας. Η ανακάλυψη ότι η νοητική υστέρηση επηρεάζεται από τις σχέσεις μεταξύ του ατόμου και του περιβάλλοντός του (AAIDD, 2011) είναι συχνά απελευθερωτική (AAIDD, 2011). Η μετρίαση των συναισθημάτων της ενοχής και της αδικίας στην ψυχή ενός ανθρώπου, προϋποθέτει μια νέα αντίληψη για τον εαυτό του. Οι γυναίκες με νοητική υστέρηση που κατανοούν τον ορισμό της νοητικής υστέρησης, θα αναπτύξουν μια διαφορετική στάση απέναντι στον εαυτό τους.

Είναι διαισθητικό. Αν μια γυναίκα με νοητική υστέρηση δεν κατανοήσει τι είναι η νοητική υστέρηση, δεν θα είναι σε θέση να αναπτύξει μια κατάλληλη αυτοαντίληψη. Η θεωρητική κατασκευή της νοητικής υστέρησης μπορεί να προσφέρει μια καλή ευκαιρία να εξηγηθεί στα θύματα με νοητική υστέρηση τι είδους περιορισμοί υπάρχουν στην αυτονομία τους. Είναι εξίσου σημαντικό όμως να επισημανθούν τα πλεονεκτήματά τους και οι μεγάλες τους ικανότητες στην αυτονομία.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχει η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (UNCRPD 2006). Από το προοίμιο μέχρι και το τελευταίο άρθρο της, η Σύμβαση περιγράφει μια σειρά ευκαιριών κατάρτισης γυναικών με νοητική υστέρηση. Ως μία από τις βασικές αρχές της (άρθρο 3) για τα άτομα με αναπηρία, δηλώνεται «ο σεβασμός της έμφυτης αξιοπρέπειας, της αυτονομίας του ατόμου, συμπεριλαμβανομένης της ελευθερίας στη λήψη αποφάσεων, και η ανεξαρτησία των ατόμων».

Η γνώση ότι υπάρχει μια Σύμβαση για τα Δικαιώματά τους, προσφέρει συλλογική ταυτότητα στα άτομα με νοητική υστέρηση και τα ενθαρρύνει στη διεκδίκηση δικαιωμάτων. Κάτι που, χωρίς αμφιβολία, έχει μεγάλη σημασία για την πρόληψη και τη στήριξη των θυμάτων με νοητική υστέρηση.

Οι δραστηριότητες για την προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης αποτελούν σχετικά συνηθισμένους πόρους μεταξύ των φορέων που εργάζονται με άτομα με νοητική υστέρηση. Η ενθάρρυνση της συμμετοχής σε αυτές τις δράσεις θα είναι σημαντική για τα εργαστήρια του προγράμματος ATHENA.

Η αυτονομία των ατόμων με νοητική υστέρηση βελτιώνεται σημαντικά μέσω αυτών των υπηρεσιών, όπου τα εν λόγω άτομα έχουν πόρους και χρόνο που στο ATHENA είναι περιορισμένα. Εδώ έγκειται η σπουδαιότητα της, από κοινού με τους συμμετέχοντες στα εργαστήρια, διερεύνησης των υπηρεσιών ανεξάρτητης διαβίωσης που θα είναι διαθέσιμες στο άμεσο περιβάλλον τους.

Σε περίπτωση που κάποια από τις συμμετέχουσες χρησιμοποιεί ήδη έναν πόρο αυτού του τύπου, θα υπάρχει ευκαιρία να εργαστεί στο εργαστήριο. Θα είναι σε θέση να εκθέσει στις υπόλοιπες συμμετέχουσες τις δραστηριότητες που υλοποιεί στον πόρο και, πάνω απ όλα, θα μπορεί να εξερευνήσει τα συναισθήματα που βιώνει καθώς

αυξάνει την απόδοση και την αυτονομία της. Αυτό θα ενθαρρύνει τις υπόλοιπες συμμετέχουσες στο εργαστήριο του ATHENA να αναζητήσουν ανεξάρτητους πόρους διαβίωσης.

Το οικογενειακό περιβάλλον παίζει ουσιαστικό ρόλο στην αυτονομία των ατόμων με νοητική υστέρηση (Saavedra, 2020). Το ίδιο ισχύει και για τους συντρόφους στη ζωή των γυναικών με νοητική υστέρηση. Σε πολλές περιπτώσεις αυτά τα άτομα θα μπορούν να παρακολουθήσουν τα εργαστήρια του ATHENA. Πρέπει να τους εξηγηθεί ότι η οπτική που υπαγορεύουν στις γυναίκες με νοητική υστέρηση μπορεί να είναι περιοριστική από μόνη της.

Η υπερπροστασία είναι ένα σύνηθες φαινόμενο μεταξύ των οικογενειών των ατόμων με νοητική υστέρηση (González and Gonzalo, 2014). Για αυτόν τον λόγο η δουλειά που γίνεται πάνω σε τέτοιους τύπους συμπεριφοράς είναι σημαντική για τη βελτίωση της αυτονομίας. Η χρήση των μέσων μαζικής μεταφοράς είναι ένα σαφές παράδειγμα. Οι επαγγελματίες που εργάζονται απευθείας με άτομα με νοητική υστέρηση, συχνά συναντούν περιπτώσεις όπου τα άτομα είναι ικανά να μετακινηθούν αυτόνομα με τα μέσα μαζικής μεταφοράς, αλλά τα σταματά ο φόβος των οικογενειών τους, μειώνοντας έτσι τον βαθμό αυτονομίας τους.

Η υπερπροστασία μπορεί να εξομαλυνθείί με τη συνδρομή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (UNCRPD). Οι οικογένειες πρέπει να ανακαλύψουν τα δικαιώματα που πρέπει να σεβαστούν, να ενθαρρύνουν και να βοηθήσουν τα άτομα με νοητική υστέρηση να διεκδικήσουν.

Μια άλλη σημαντική πτυχή της αυτονομίας είναι η λήψη αποφάσεων. Η δομή του εργαστηρίου ATHENA αποτελεί μια μεγάλη ευκαιρία σ’ αυτόν τον τομέα. Με την πληθώρα των πρακτικών δραστηριοτήτων που περιγράφονται στο εγχειρίδιο, προσφέρονται εναλλακτικές στις συμμετέχουσες γυναίκες, επιτρέποντάς τες να αποφασίσουν οι ίδιες αναφορικά με την εκπαίδευσή τους.

Φυσικά, αυτό πρέπει να λειτουργεί και πιο συχνά και σε άλλα περιβάλλοντα. Όμως το εργαστήριο της ATHENA πρέπει να γίνει ένα στάδιο κατά το οποίο η αυτοδιάθεση των θυμάτων ενισχύεται.

Ένα χάρτης υποστήριξης αποτελεί μια καλή δραστηριότητα η οποία συσχετίζει την αυτονομία με την πρόληψη της κακοποίησης σε γυναίκες με νοητική υστέρηση. Το Υποστηρικτικό Μοντέλο είναι ένα βασικό στοιχείο για τον αυτοπροσδιορισμό των ατόμων με νοητική υστέρηση (ANFAS, 2020). Περιλαμβάνει την καθιέρωση ενός συστήματος υποστήριξης που βελτιώνει την ποιότητα ζωής, καθώς και τα επίπεδα και τις αντιλήψεις της αυτονομίας. Σε ολόκληρο αυτό το σύστημα, τα άτομα με νοητική υστέρηση πρέπει να τοποθετούνται στο κέντρο.

Η ανάπτυξη ενός χάρτη υποστήριξης θα έχει ευεργετικές επιπτώσεις. Η καλλιτεχνική αναπαράσταση του ότι η ίδια η γυναίκα με νοητική υστέρηση βρίσκεται στο κέντρο ενός συστήματος, είναι θετική για αυτήν, βελτιώνοντας την αυτοεκτίμησή της.

Καθώς αναπτύσσεται ο χάρτης μεταξύ των συμμετεχόντων στο εργαστήριο, η τοποθέτηση των ατόμων που παρέχουν υποστήριξη ανανεώνει τη λίστα των ατόμων που μπορούν να επισκεφθούν οι συμμετέχουσες εάν παραστεί ανάγκη. Πιο συγκεκριμένα, τις βοηθά να προσδιορίσουν πού να ζητήσουν βοήθεια πιο αποτελεσματικά, πού να εκφράσουν αμφιβολίες, ποιο άτομο είναι το πιο κατάλληλο για να καλύψει κάθε μία από τις ανάγκες τους.

Όταν οι συμμετέχουσες μοιράζονται τους χάρτες υποστήριξης μεταξύ τους, τότε προκύπτουν θετικές συνέργειες. Για παράδειγμα, μπορούν να βοηθήσουν η μια την άλλη να συμπληρώσουν τους χάρτες πιο αποτελεσματικά. Εφόσον οι δομές των χαρτών θα είναι παρόμοιες σε όλες τις γυναίκες με νοητική υστέρηση, θα είναι εύκολο να εντοπίσετε ατελείς ή αποδιοργανωμένους χάρτες από κάποιους συμμετέχοντες.

Προσφέρει επίσης τη δυνατότητα καινοτομίας. Για παράδειγμα, εάν κάποια από τις συμμετέχουσες κάνει ψυχοθεραπεία, μπορεί να παρακινήσει τις υπόλοιπες να χρησιμοποιήσουν αυτόν τον τύπο πόρου.

Όπως έχει περιγραφεί πιο πάνω, η αυτονομία μπορεί να αναπτυχθεί εστιάζοντας στις δεξιότητες των γυναικών με νοητική υστέρηση. Για να γίνει αυτό, πρέπει πρώτα να γνωρίζουμε σε βάθος τις δυνατότητές τους με βάση τον βαθμό αναπηρίας τους, ή τις γνωστικές και συμπεριφορικές δυσκολίες τους, τόσο στις καθημερινές τους δραστηριότητες όσο στον βαθμό της αποφασιστικότητάς τους και την προσωπική τους εξέλιξη. Αυτό θα βοηθήσει τον εκπαιδευτή να μην αποφασίζει για λογαριασμό των συμμετεχόντων αλλά μάλλον να αποτιμά τι μπορούν να κάνουν οι ίδιοι.

Επιπλέον, θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα γούστα και οι προσωπικές προτιμήσεις κάθε συμμετέχοντα. Πρόκειται για πράγματα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως κίνητρα ή προς επίρρωση της προόδου του, κάθε φορά που το άτομο υπερβαίνει τους στόχους του.

Ας γίνεται ένα βήμα τη φορά. Να σχεδιάζονται σταδιακά διάφορες εναλλακτικές, λαμβάνοντας υπόψη κάθε μεμονωμένη περίπτωση, έτσι ώστε οι συμμετέχουσες να έχουν τη δυνατότητα επιλογής τόσο στις καθημερινές τους δραστηριότητες, όσο και σε άλλες πτυχές της ζωής τους, όπως για παράδειγμα τον ελεύθερο χρόνο τους. Είναι καλό να τους παρέχεται κάποια ευελιξία και ελευθερία να λάβουν τις δικές τους αποφάσεις.

Τα εργαστήρια του ATHENA πρέπει να εμπνέουν εμπιστοσύνη. Πρέπει να χρησιμοποιείται η λεκτική τεχνική ενίσχυσης, καθώς έχει ευεργετικά αποτελέσματα. Γι αυτόν τον λόγο, εκφράσεις όπως «Τα πήγατε πολύ καλά», «Συγχαρητήρια» ή «Είμαστε πολύ περήφανοι για εσάς» πρέπει να χρησιμοποιούνται πολύ συχνά κατά τη διάρκεια του εργαστηρίου.

5. Πώς αντιμετωπίζεται μια κατάσταση έμφυλης και ενδοοικογενειακής βίας

Για τους επαγγελματίες των υπηρεσιών υποστήριξης, οι καταστάσεις έμφυλης βίας, δηλαδή ενδοοικογενειακής βίας κατά των γυναικών, είναι από τις πιο συνηθισμένες περιπτώσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν. Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις, η βία και η θυματοποίηση δεν είναι τόσο εμφανείς σε μια πρώτη προσέγγιση· οι επαγγελματίες πρέπει να είναι προετοιμασμένοι να εντοπίσουν τα σιωπηλά σημάδια που αναδύονται από την επαφή με τα θύματα, καθώς και τους κύριους παράγοντες κινδύνου που πιθανώς αυξάνουν τις πιθανότητες να βρεθεί μια γυναίκα αντιμέτωπη με ενδοοικογενειακή βία. Όσον αφορά τις γυναίκες με νοητική υστέρηση, είναι επίσης σημαντικό να λαμβάνουμε υπόψη την επίδραση του διατομεακού χαρακτήρα των εμπειριών των γυναικών και να αναγνωρίζουμε ότι οι αναπηρίες τους παίζουν σημαντικό ρόλο στον τρόπο που βιώνουν τη θυματοποίηση. Για την παροχή κάποιων ουσιαστικών στοιχείων στους επαγγελματίες που ασχολούνται με την έμφυλη και την ενδοοικογενειακή βία εναντίον ατόμων με νοητική υστέρηση, θα πρέπει κατά την επαφή με τα θύματα να δίνεται ιδιαίτερη προσοχή σε κάποιες έννοιες και στοιχεία. Επισημαίνονται τα ακόλουθα:

1) Αξίες: σεβασμός, ενσυναίσθηση και αποδοχή των εμπειριών του θύματος

Το βίωμα της θυματοποίησης μπορεί να είναι μια πολύ τραυματική εμπειρία, και επιδεινώνεται όταν η βία διαπράττεται στο πλαίσιο οικογενειακών ή προσωπικών σχέσεων. Η αναζήτηση επαγγελματικής βοήθειας είναι μια πράξη θάρρους εκ μέρους των θυμάτων και οι εμπειρίες τους πρέπει να γίνουν σεβαστές από επαγγελματίες όλων των τομέων, και συγκεκριμένα από εκείνους που εργάζονται στις υπηρεσίες «πρώτης γραμμής». Πρέπει επίσης να αποτελεί κοινό τόπο μεταξύ των επαγγελματιών, ότι «όσον αφορά τις ανάγκες ανάρρωσης, οι επιζώντες πρέπει να θεωρούνται ως ετερογενής ομάδα »(Macy et al, 2018, σελ.29). Με αυτά τα δεδομένα, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να δημιουργηθούν ασφαλείς χώροι για τα θύματα, όπου θα αισθάνονται ότι είναι πλήρως σεβαστά και ότι θα στηρίζονται επαρκώς καθ’ όλη τη διάρκεια της διαδικασίας. Επομένως, είναι σημαντικό για τους επαγγελματίες να γνωρίζουν ότι εκτός από τον σεβασμό και την αποδοχή που πρέπει να αποδίδουν στις εμπειρίες που βίωσαν και μοιράστηκαν τα θύματα, οφείλουν επίσης να ενεργούν με ενσυναίσθηση. Η ενσυναίσθηση «(…) περιλαμβάνει την κατανόηση των εμπειριών, των ανησυχιών και των αντιλήψεων ενός άλλου ατόμου, σε συνδυασμό με την

ικανότητα μετάδοσης αυτής της κατανόησης» (Hojat, 2009, σελ. 412). Οι επαγγελματίες που ασχολούνται με τα θύματα θα πρέπει να έχουν υπόψη τους ότι, για τα περισσότερα από αυτά, οι υπηρεσίες υποστήριξης είναι το μόνο μέρος όπου μπορούν να ζητήσουν βοήθεια. Επίσης, η πρώτη επαφή μπορεί να επηρεάσει την απόφαση των θυμάτων να δεχθούν στήριξη, κι αυτή είναι μια απόφαση που θα επηρεάσει τη ζωή τους σε πολλά επίπεδα και θα έχει σοβαρές συνέπειες. Οι συγκεκριμένες αξίες πρέπει να ενισχυθούν περαιτέρω όταν εμπλέκονται άτομα με νοητική υστέρηση, ενώ οι επαγγελματίες πρέπει να διασφαλίζουν ότι η πρόθεσή τους γίνεται πλήρως κατανοητή από τα θύματα, χρησιμοποιώντας την κατάλληλη προσέγγιση για κάθε περίσταση.

2) Τα σιωπηλά σημάδια της βίας

Παρά τον ευρέως διαδεδομένο μύθο, η έμφυλη βία και πιο συγκεκριμένα η ενδοοικογενειακή βία, δεν είναι πάντα ορατή. Η συναισθηματική, ψυχολογική, κοινωνική και οικονομική θυματοποίηση είναι συχνότατα φαινόμενα, ειδικά μεταξύ των γυναικών. Οι συνέπειες τέτοιων μορφών βίας σε διαφορετικούς ανθρώπους είναι πιθανόν να ποικίλουν. Είναι σημαντικό να συνυπολογιστεί ότι τα άτομα με νοητική υστέρηση και ιδιαίτερα οι γυναίκες, διατρέχουν αυξημένο κίνδυνο θυματοποίησης στην περίπτωση που οι νυν ή οι πρώην σύντροφοί τους εμφανίσουν βίαιη συμπεριφορά. Οι συνήθεις τρόποι ελέγχου και χειραγώγησης των θυμάτων, επιτείνονται ακόμη περισσότερο όταν το θύμα έχει νοητική υστέρηση. Έτσι, οι επαγγελματίες πρέπει να είναι έτοιμοι να αναγνωρίσουν τα σιωπηλά σημάδια της βίας και να ενισχύσουν την προστασία του θύματος κατά τη διάρκεια της υποστηρικτικής διαδικασίας. Ειδικά διότι η ενδοοικογενειακή βία τείνει να κλιμακώνεται, δηλαδή ο δράστης τείνει να ασκεί ολοένα και σοβαρότερες μορφές βίας στο θύμα, φτάνοντας να προκαλέσει μέχρι και τον θάνατο. Η βία και η ενδοοικογενειακή κακοποίηση μπορούν να οριστούν ως ένας κύκλος (Walker, 1979) που ολοένα επαναλαμβάνεται και γίνεται εντονότερος για πολλές γυναίκες που βιώνουν σχέσεις κακοποίησης.

Σχήμα XX: Ο κύκλος της βίας, προσαρμογή από την Walker, 1989.

Στην πρώτη φάση αυτού του κύκλου η ένταση στη σχέση αυξάνεται και, μαζί με αυτήν, ο κίνδυνος βίας. Συνήθως, σε αυτό το στάδιο, ο επιτιθέμενος χρησιμοποιεί στρατηγικές ισχύος και προσπαθεί να ελέγξει το θύμα. Η δεύτερη φάση είναι συνήθως αυτή κατά την οποία το θύμα βιώνει τη βία. Στη φάση αυτή υπάρχει μια έκρηξη, μια πιο εμφανής εκδήλωση βίας που συχνά κάνει το θύμα να ζητήσει βοήθεια. Η τρίτη φάση είναι η φάση του μήνα του μέλιτος, στην οποία ο δράστης συνήθως προσπαθεί να επανασυνδεθεί με το θύμα, ζητώντας συγγνώμη και υποσχόμενος ότι θα αλλάξει. Και είναι ακριβώς αυτή τη φάση που μπορεί να είναι η αφετηρία ενός νέου κύκλου, καθώς τείνει να είναι ολοένα και συντομότερη, προκαλώντας επεισόδια βίας που επαναλαμβάνονται συχνότερα και είναι πιο σοβαρά. Είναι σημαντικό να έχουμε κατά νου ότι για τις γυναίκες με νοητική υστέρηση, η αναγνώριση του συγκεκριμένου κύκλου και η αναζήτηση βοήθειας συνιστούν ακόμη δυσκολότερη πρόκληση καθώς είναι ιδιαίτερα ευάλωτες λόγω της αναπηρίας τους.

3) Προσέγγιση διατομεακού χαρακτήρα βασιζόμενη στο φύλο

Αν και τόσο οι γυναίκες όσο και οι άνδρες μπορούν να βιώσουν ενδοοικογενειακή βία, η συγκεκριμένη μορφή βίας επηρεάζει σε παγκόσμιο επίπεδο δυσανάλογα τις γυναίκες, συνδέεται στενά με την έννοια του φύλου και πηγάζει από την πατριαρχική κυριαρχία πάνω στις γυναίκες, ένα φαινόμενο που εξακολουθεί να ισχύει στις κοινωνίες μας. Γι' αυτό, οι επαγγελματίες ενδείκνυται να υιοθετήσουν μια ευαίσθητη σε θέματα φύλου προσέγγιση, η οποία θα αποτελεί τον άξονα προσανατολισμού των ενεργειών τους, δεδομένου ότι η ενδοοικογενειακή βία κάθε άλλο παρά ουδέτερη είναι ως προς την έννοια του φύλου. Η καλύτερη κατανόηση παρόμοιων μορφών βίας μπορεί να προέλθει από την βαθύτερη αναγνώριση των ανισοτήτων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες, ιδίως αυτές με νοητική υστέρηση. «Παρόλο που οι γυναίκες με αναπηρία βιώνουν πολλές από τις ίδιες μορφές βίας που βιώνουν όλες οι γυναίκες, όταν το φύλο και η αναπηρία συναντιούνται, η βία παίρνει μοναδικές μορφές, έχει μοναδικές αιτίες και οδηγεί σε μοναδικές συνέπειες. Οι υπηρεσίες στήριξης πρέπει να είναι προετοιμασμένες να αντιμετωπίσουν αυτήν την ποικιλομορφία και να παρέχουν στα θύματα την κατάλληλη βοήθεια, λαμβάνοντας υπόψη κάθε μορφής ατομικότητα. Είναι προφανές ότι μια διεπιστημονική ομάδα θα είναι καλύτερα προετοιμασμένη να προσεγγίσει παρόμοιες καταστάσεις βίας, από ότι θα ήταν μεμονωμένοι επαγγελματίες. Οι διεπιστημονικές και συντονισμένες δράσεις είναι αποτελεσματικότερες στην παροχή στήριξης σε θύματα με νοητική υστέρηση, καθώς κάθε βαθμός και τύπος αναπηρίας μπορεί να ισοδυναμεί με την παροχή βοήθειας από διαφορετικούς επαγγελματίες, βάσει της ατομικής ανάλυσης περιπτώσεων. Όλα τα μέλη του προσωπικού των διαφόρων τομέων πρέπει να έχουν ειδική κατάρτιση για την αντιμετώπιση ευάλωτων θυμάτων έμφυλης βίας και ενδοοικογενειακής βίας. Η συγκεκριμένη κατάρτιση θα επιτρέψει στους επαγγελματίες να είναι περισσότερο προετοιμασμένοι να αντιμετωπίσουν καταστάσεις με μεγαλύτερη ανομοιογένεια, χωρίς προκατάληψη ή παρανοήσεις, εφαρμόζοντας μια προσέγγιση ευαίσθητη σε θέματα φύλου και με διατομεακό χαρακτήρα.

4) Διασφάλιση της ασφάλειας των θυμάτων

Όταν ένα θύμα ζητά βοήθεια, οι επαγγελματίες των υπηρεσιών στήριξης πρέπει να είναι προετοιμασμένοι να διασφαλίσουν την ασφάλειά του σε κάθε

περίπτωση και κάθε περίσταση. Η ασφάλεια του θύματος είναι πάντα υποχρεωτική. Για το λόγο αυτό, πρέπει να προγραμματίζονται συντονισμένες δράσεις, στις οποίες θα συμμετέχει κάθε υπηρεσία που εμπλέκεται στη βοήθεια προς το θύμα, όπως ο τομέας της υγείας, της κοινωνικής πρόνοιας, της περίθαλψης αλλά και της αστυνομίας. Οι επαγγελματίες πρέπει να είναι προετοιμασμένοι και να ειδικεύονται σε συγκεκριμένα πρωτόκολλα (ανάλογα με κάθε χώρα). Είναι σημαντικό να αξιολογείται η επικινδυνότητα κάθε περίπτωσης με τη σωστή χρήση εργαλείων αξιολόγησης κινδύνου (όταν αυτά είναι διαθέσιμα, ανάλογα με τη χώρα). Ωστόσο, ο κίνδυνος είναι μια πολύ πολύπλοκη συνθήκη και οι επαγγελματίες οφείλουν να γνωρίζουν ότι η σωστή ανάλυση και εκτίμησή του απαιτεί έναν καλά καταρτισμένο και προορατικό επαγγελματία, ο οποίος αφενός θα είναι ικανός να εντοπίζει τους κινδύνους ακόμη και όταν αυτοί δεν είναι εμφανείς και αφετέρου θα γνωρίζει ότι τα ποσοτικά εργαλεία είναι μεν έγκυρα μέσα, αλλά δεν αποτελούν τη μόνη εναλλακτική. Μια ευρύτερη και πιο ολιστική προσέγγιση πρέπει να ακολουθείται σε κάθε περίπτωση που απαιτείται βοήθεια. Όσον αφορά τα εργαλεία εκτίμησης κινδύνου, είναι επίσης σημαντικό να ληφθεί υπόψη ότι στις περισσότερες περιπτώσεις είναι προσαρμοσμένα για χρήση με θύματα με νοητική υστέρηση. Πρόκειται για ένα σημαντικό περιορισμό, διότι εάν δεν ληφθεί υπόψη η ουσιώδης παράμετρος της ατομικότητας του θύματος, τα αποτελέσματα ενδέχεται να διαστρεβλωθούν και να αποτύχουν στον σκοπό τους.

Η δημιουργία ενός σχεδίου ασφάλειας για θύματα με νοητική υστέρηση μπορεί να αποτελέσει πρόκληση αν λάβουμε υπόψη τα ευάλωτα σημεία του θύματος. Σύμφωνα με την Cathy Hoog (2004), είναι σημαντικό, μεταξύ άλλων, να ληφθεί υπόψη ότι:

1. «(…) Οι προσπάθειες σχεδιασμού ασφάλειας θα πρέπει να εξετάσουν τον τρόπο με τον οποίο οι δράστες θα εκμεταλλεύονταν εμπόδια που εμποδίζουν το θύμα να χρησιμοποιήσει τις υπηρεσίες ενδοοικογενειακής βίας ή άλλες υπηρεσίες στήριξης.

2. Οι προσπάθειες σχεδιασμού ασφάλειας θα πρέπει να εξετάσουν την πιθανότητα ύπαρξης αναπηρίας και στην πλευρά του δράστη ή σε άλλα μέλη της

οικογένειας, και το πώς αυτό μπορεί να επηρεάσει τις στρατηγικές σχεδιασμού ασφάλειας του θύματος.

3. Τα σχέδια ασφαλείας πρέπει να επανεξετάζονται και να ενημερώνονται περιοδικά καθώς αλλάζει η κατάσταση του θύματος.

4. Το περιεχόμενο του σχεδιασμού ασφάλειας πρέπει να παρουσιάζεται σε σαφή γλώσσα με την βοήθεια ενός διερμηνέα, εφόσον αυτός είναι διαθέσιμος, και το υλικό πρέπει να διατίθεται σε διάφορες εναλλακτικές μορφές.

5. Για την βελτίωση της ασφάλειας, ο σχεδιασμός της πρέπει να συνυπολογίζει συσκευές που προσαρμόζονται στα άτομα με αναπηρίες και να υπάρχει ενημερωμένη πληροφόρηση αναφορικά με τις νέες τεχνολογίες.

6. Για την ανάπτυξη των δεξιοτήτων, το προσωπικό πρέπει να λαμβάνει συνεχή εκπαίδευση, καθώς και να συζητά θέματα σχετικά με τον σχεδιασμό ασφάλειας των θυμάτων με αναπηρία.» (Hoog, 2004, σελ. 3)

Τέλος, οι επαγγελματίες πρέπει επίσης να γνωρίζουν:

- Το νομικό πλαίσιο σχετικά με την έμφυλη βία και την ενδοοικογενειακή βία στη χώρα τους·
- Τις ειδικές προθεσμίες που ισχύουν σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας στη χώρα τους·
- Τις ειδικές διαδικασίες που ορίζονται από την εθνική νομοθεσία και που πρέπει να ακολουθηθούν σε περιπτώσεις ενδοοικογενειακής βίας.

6. Αύξηση αυτοεκτίμησης και αυτεπίγνωσης

Στην παρέμβαση για την καταπολέμηση της έμφυλης βίας, ***προτεραιότητα*** έχει η διασφάλιση της προστασίας και της ασφάλειας των θυμάτων. Οι άλλες διαστάσεις της παρέμβασης πρέπει να περιμένουν έως ότου το άτομο είναι ασφαλές και μακριά από τον δράστη. Η ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης και της αυτεπίγνωσης θα έρθει σε δεύτερο χρόνο, αφού έχει εξασφαλιστεί η ασφάλεια και η προστασία του θύματος.

Η παρέμβαση για την αύξηση της αυτοεκτίμησης και της αυτεπίγνωσης μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο για το θύμα. Πρέπει να γίνεται μόνο εάν η προστασία και ***η ασφάλεια*** είναι διασφαλισμένες.

2) Το έγκλημα διαπράχθηκε από τον δράστη και αυτό σημαίνει ότι κάθε διαδικασία θυματοποίησης, κάθε προσωπική ιστορία βίας θα καθορίσει το επόμενο βήμα στην παρέμβαση. Το ιστορικό της θυματοποίησης και το προσωπικό ιστορικό του ατόμου που έχει υποστεί έμφυλη βία, είναι η βάση για να αποφασιστεί εάν θα υπάρξει ή δεν θα υπάρξει σε μια δεδομένη στιγμή της παρέμβασης προσπάθεια για την αύξηση της αυτοεκτίμησης και της αυτεπίγνωσης.

3) Οποιαδήποτε παρέμβαση *πάνω το θύμα* πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα δικαιώματα των θυμάτων και τις ηθικές ευαισθησίες (Kelly et al 2019). Εκτός από την ασφάλεια και την προστασία, τα θύματα έχουν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης. Ο σεβασμός στην αυτοδιάθεση του θύματος είναι πολύ σημαντικός στη συγκεκριμένη διαδικασία. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί να θέλει ή να μη θέλει ψυχολογική παρέμβαση, συμπεριλαμβανομένης της αύξησης της αυτοεκτίμησης και της αυτεπίγνωσης. Αφού διασφαλιστεί η προστασία και η ασφάλεια, και σύμφωνα με τη Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης και την Ευρωπαϊκή Οδηγία για τα Δικαιώματα των Θυμάτων, η παρέμβαση πρέπει να έχει κατεύθυνση προς την ενδυνάμωση του θύματος, μια χειραφετητική ενδυνάμωση, που σημαίνει ότι το Κράτος ή οι υπηρεσίες που το εκπροσωπούν πρέπει να διασφαλίσουν ότι τα θύματα έχουν τους απαραίτητους πόρους για να αποφασίσουν για τη ζωή τους (Magalhães et al 2019).

Μόλις καλυφθούν αυτά τα θέματα και εάν το θύμα είναι πρόθυμο, ο επαγγελματίας μπορεί να επικεντρώσει την παρέμβαση στην αύξηση της αυτοεκτίμησης και της αυτεπίγνωσης.

Η κατανόηση του ρόλου της αυτοεκτίμησης και της αυτεπίγνωσης στα θύματα έμφυλης βίας με / χωρίς νοητική υστέρηση, είναι πρωταρχικής σημασίας για την κατανόηση του πώς αυτές οι ιδιότητες μπορούν να ενισχυθούν με αποκλειστικό γνώμονα το όφελος του θύματος. Ο κοινός παρονομαστής εδώ είναι η έννοια του *εαυτού*. Η αντίληψη που έχει ένα άτομο για τον *εαυτό του*, επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από την προσωπική του αυτοαξιολόγηση η οποία συχνά βασίζεται σε

εσωτερικές και εξωτερικές επιρροές. Η αυτοαξιολόγηση αυτή αναπτύσσεται σταδιακά και αντιπροσωπεύει την ουσία του ατόμου, προλειαίνοντας το έδαφος για τα επίπεδα της ταυτότητας, της αυτοεκτίμησης και της αυτεπίγνωσής του.

Σε αρκετές επιστημονικές μελέτες, η Barbara (2002) αναφέρεται σε επιζήσασες με νοητική αναπηρία, θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Αυτά τα θύματα δεν έχουν καθαρές αναμνήσεις για τα περιστατικά που τους συνέβησαν, κάτι που είναι κοινό και στα θύματα σεξουαλικής και έμφυλης βίας χωρίς νοητική υστέρηση. Τέτοια συμβάντα έχουν σοβαρές συνέπειες για την υγεία των θυμάτων με νοητική υστέρηση. Δείχνουν χαμηλά επίπεδα αυτοεκτίμησης, κατάθλιψης και αισθήματα ενοχής. Επιπλέον, το στίγμα που συνδέεται με την έννοια της αναπηρίας αυξάνει την αδιαφορία για τα θύματα και, κατά συνέπεια, αυξάνει την μυστικοπάθεια και την ντροπή. Οι επαγγελματίες συσχετίζουν βιαστικά τα συγκεκριμένα περιστατικά με την αναπηρία του θύματος, τα καθορίζουν ως αρνητικά και τα θεωρούν ως μέρη μιας «ανωμαλίας» που υπάρχει από την παιδική ηλικία.

Τα άτομα με νοητική υστέρηση, ως παιδιά και ως έφηβοι, συχνά υπόκεινται σε εκφοβιστικές συμπεριφορές και αναζητούν κοινωνική αποδοχή από τους συνομηλίκους τους. Αυτό μπορεί να οδηγήσει σε προβλήματα συμπεριφοράς και σε επεισόδια θυμού, τα οποία πιθανώς θα προκαλέσουν περαιτέρω απομόνωση και έλλειψη ευκαιριών να κάνουν καλύτερες επιλογές και να δημιουργήσουν κοινωνικά δίκτυα. Όταν φτάσουν στην ενηλικίωση, τα άτομα με νοητική υστέρηση αποτελούν μια ομάδα ιδιαίτερα ευάλωτη σε διάφορους τύπους κακοποίησης, κάτι που με τη σειρά του συμβάλλει στην ανάπτυξη αρνητικών αντιλήψεων, χαμηλής αυτοεκτίμησης και / ή συναισθηματικών και συμπεριφορικών διαταραχών (Pandy, 2012).

Στις περιπτώσεις έμφυλης βίας, συχνά παρατηρείται ότι η αντίληψη που έχει το θύμα για τον *εαυτό* του είναι σε σημαντικό βαθμό καταρρακωμένη και εκμαυλισμένη.

→ Οι ενήλικες με αναπηρία είναι 1,5 φορές πιθανότερο να πέσουν θύματα:

- βίας από συντρόφους
- σεξουαλικής επίθεσης
- άλλου τύπου σωματικής βίας

συγκριτικά με αυτούς χωρίς αναπηρία.

→ Άνθρωποι με ψυχική ασθένεια είναι σχεδόν τέσσερις φορές πιθανότερο να πέσουν θύματα.

→ Περίπου το έξι τοις εκατό των ατόμων με νοητική υστέρηση υπήρξαν θύματα κατά το παρελθόν έτος, ενώ το εικοσιπέντε τοις εκατό των ατόμων με ψυχικές ασθένειες κακοποιήθηκαν

Οι επαγγελματίες που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε θύματα ενδοοικογενειακής/έμφυλης βίας θα πρέπει να διαθέτουν συγκεκριμένες δομές, εκπαίδευση προσωπικού, διαδικασίες και υπηρεσίες για να περιθάλψουν θύματα με νοητική υστέρηση. Πρέπει να γνωρίζουν ότι πολλές αναπηρίες δεν μπορούν να εντοπιστούν οπτικά και ότι τα βοηθήματα ελέγχου που χρησιμοποιούνται από παρόχους υγειονομικής περίθαλψης, από υπερασπιστές θυμάτων και από παρόχους υπηρεσιών, θα πρέπει να ρωτούν ειδικότερα για αναπηρίες που τυχόν υπάρχουν σε θύματα που υπέστησαν βία από τον σύντροφό τους.

Επιπλέον, πρέπει να προσαρμόζουν τις προσεγγίσεις και τις στρατηγικές παρέμβασης και να εμπλέκουν, όπου είναι δυνατόν, τους φροντιστές των θυμάτων και / ή τα άτομα που είναι δυνατόν να συμβάλουν στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων των θυμάτων και στον έγκαιρο εντοπισμό σημείων κακοποίησης και βίας (Hart & Klein, 2013). Πολλές υπηρεσίες και οργανισμοί, ειδικά λόγω της πανδημίας του Covid-19, διεξάγουν όλο και περισσότερες από τις εργασίες τους διαδικτυακά και πιθανώς να αποτυγχάνουν να εντοπίζουν τα θύματα. Από την άλλη πλευρά, τα σχολεία και τα ιδρύματα που εργάζονται με άτομα με νοητική υστέρηση, συχνά τα θεωρούν άφυλα ή ανίκανα να κάνουν γνωριμίες από μόνα τους, δημιουργώντας μια ψευδή αίσθηση ασφαλείας στους επαγγελματίες και τους φροντιστές τους.

Επιπροσθέτως, κάποιες περιπτώσεις θυμάτων έμφυλης βίας με / χωρίς νοητική υστέρηση είναι πιο περίπλοκες, καθώς τα θύματα δεν έχουν καν επίγνωση της θυματοποίησής τους. Μετά την εμπειρία της βίας (είτε πρόκειται για συναισθηματική, κοινωνική, σωματική, σεξουαλική, οικονομική και/ή για παρενοχλητική παρακολούθηση), τα επίπεδα αυτοεκτίμησης και αυτεπίγνωσης του

θύματος υπονομεύονται. Κατακρημνίζεται από τα υγιή πρότυπα αυτοαντίληψης σε μια καθοδική πορεία αρνητικών αισθημάτων και συναισθημάτων, νοιώθοντας ανημποριά, φόβο, άγχος, αποστασιοποίηση, κατωτερότητα (Walker & Knauer, 2011). Επιπλέον, η βία σιγεί όσους επηρεάζονται από αυτήν. Το θύμα δεν οδηγείται μόνο σε απομόνωση, αλλά επίσης, αφήνεται στον παραλογισμό των δικών του σκέψεων και συμπερασμάτων σχετικά με τις εμπειρίες και τις σκιώδεις πλευρές που προκύπτουν από αυτές. Τέτοια τραυματικά γεγονότα συχνά οδηγούν στη διαστρέβλωση της αυτοεκτίμησης και αυτεπίγνωσης του θύματος (Walker & Knauer, 2011). Η αυτοεκτίμηση είναι ένα έργο σε εξέλιξη, εύπλαστο, πάντα ανοιχτό σε βελτίωση και μετρήσιμο (Demo, 1987).

Διάφορα εργαλεία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αξιολόγηση της αυτοεκτίμησης:

(Α) Η κλίμακα του Rosenberg (ή αυτοεκτίμηση του Rosenberg, ή κλίμακα αυτοεκτίμησης) (1965) είναι η πιο γνωστή μέθοδος. Αποτελεί ένα εξαιρετικά έγκυρο και αξιόπιστο μέτρο και έχει λάβει εμπειρική επαλήθευση με άλλα μέτρα της αυτοεκτίμησης (οι βαθμολογίες της αντιστοιχίζονται με ακρίβεια με άλλες μετρήσεις της αυτοεκτίμησης, ή αρνητικά με μετρήσεις της κατάθλιψης και του άγχους). Αναπτύχθηκε το 1965 και αποτελείται από 10 ερωτήματα με βαθμολογία από 1 (συμφωνώ απόλυτα) έως 4 (διαφωνώ απόλυτα). Μερικά από τα ερωτήματα βαθμολογούνται αντίστροφα (2, 5, 6, 8 και 9) και το άθροισμα από τις τιμές των απαντήσεων στις ερωτήσεις της κλίμακας αποτελεί και τον συνολικό δείκτη αυτοεκτίμησης του ατόμου.

(Β) Το δεύτερο πιο γνωστό εργαλείο μέτρησης είναι η Κλίμακα Αυτοεκτίμησης Coopersmith (1967/1981). Αποτελείται από 50 ερωτήματα που απαντώνται με την επιλογή «είναι σαν εμένα» ή «δεν είναι σαν εμένα».

Στον αντίποδα υπάρχει ένα άλλο ισχυρό εργαλείο: η αυτεπίγνωση. Ο καλύτερος ορισμός αυτής της διάστασης βασίζεται στη Θεωρία της Αυτεπίγνωσης που υποστηρίζει ότι το άτομο και οι σκέψεις του είναι δύο ξεχωριστές οντότητες. Το άτομο είναι ο παρατηρητής των σκέψεών του (Duval & Wicklund, 1972). Η θεωρία ελέγχει δύο βασικούς δείκτες, δηλαδή συγκρίνει τον εαυτό κάποιου με τα πρότυπά του:

(α) κάποιος «περνά» ή σημειώνει συμφωνία μεταξύ του εαυτού του και των προτύπων του·

β) κάποιος «αποτυγχάνει» ή βρίσκει ασυμφωνία μεταξύ του εαυτού του και των προτύπων του (Silvia & Duval, 2001).

Η αυτεπίγνωση είναι το κλειδί που επιτρέπει να μάθουμε τον τρόπο που κάποιος σκέφτεται, αισθάνεται και ενεργεί/αντιδρά στις σκέψεις του, στα συναισθήματά του και στις ενέργειές του, ενθαρρύνοντας εσωτερικές και εξωτερικές θετικές εμπειρίες. Πρόκειται για ένα πανόραμα δεξιοτήτων που επιτρέπει στο άτομο να αναγνωρίσει και να ρυθμίσει τα συναισθήματα εντός του και σε άλλους (Goleman, 2001). Για να επιτύχουμε υγιείς κοινωνικές δεξιότητες και επίπεδα αυτορρύθμισης είναι σημαντικό να δουλέψουμε πάνω στην αυτεπίγνωση.

Οι επαγγελματίες παίζουν σημαντικό ρόλο βοηθώντας τα θύματα έμφυλης βίας να ενισχύσουν τα επίπεδα αυτοεκτίμησης και αυτεπίγνωσής τους, είτε έχουν νοητική υστέρηση, είτε όχι. Όταν ένα θύμα μοιράζεται τις εσωτερικές του σκέψεις και τα συναισθήματά του με έναν επαγγελματία, ο οποίος ανταποκρίνεται με αποδοχή και συμπόνια αντί για επίκριση και υποδείξεις, είναι πιθανό να αρχίσουν να χτίζονται τα θεμέλια μιας υγιούς αυτοεκτίμησης για το θύμα. Αυτή η συνεχής και άνευ όρων αποδοχή ενθαρρύνει το θύμα να ξανασκεφτεί κάποιες από τις υποθέσεις που έχει κάνει σχετικά με τον τρόπο που βλέπει τον εαυτό του (αυτοεκτίμηση) και να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι στην πραγματικότητα είναι ζήτημα αντίληψης (αυτεπίγνωση).

Η αποδοχή του θύματος από τον επαγγελματία μπορεί να λειτουργήσει ως πρότυπο για το πώς μπορεί το ίδιο το θύμα να αποδέχεται τον εαυτό του. Μπορεί να παρουσιάσει την αυτοεκτίμηση ως πεποίθηση παρά ως γεγονός και ότι οι πεποιθήσεις πηγάζουν από τις εμπειρίες μας. Αυτό βοηθά το θύμα να καταλάβει ότι, αν είχε δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για διαφορετικές εμπειρίες στη ζωή της, θα μπορούσε να είχε υψηλότερη αυτοεκτίμηση αντί για χαμηλή, και να εξακολουθεί να είναι η ίδια γυναίκα που είναι τώρα. Μέσα από μια σειρά τεχνικών παρέμβασης, ο επαγγελματίας μπορεί να ενθαρρύνει το θύμα να μεταβεί από αρνητικά πρότυπα σκέψης σε υγιή πρότυπα αποδοχής. Η συγκεκριμένη διαδικασία καθίσταται δυνατή

όταν παρέχονται στο θύμα εργαλεία κατανόησης των εμπειριών της, του προσωπικού της ταξιδιού και των συνθηκών που την έφεραν μέχρι το σημείο που βρίσκεται τη δεδομένη στιγμή. Η διαδικασία πρέπει να είναι κατάλληλη για τα θύματα με νοητική υστέρηση ειδικότερα, έχοντας υπόψη τη σημασία της παρουσίας των οικογενειών τους και / ή των φροντιστών τους. Τα άτομα του στενού κύκλου πρέπει να αποδέχονται το θύμα και να διαμορφώνουν τις πληροφορίες με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνονται κατανοητές από το θύμα με νοητική υστέρηση (Taylor & Bogdan, 1989).

Το πιο σημαντικό είναι ο επαγγελματίας να αποδέχεται το θύμα ως έχει και να επιβεβαιώνει τις σκέψεις και τα συναισθήματά της αντί να τα επικρίνει. Ασφαλώς, ο επαγγελματίας δεν χρειάζεται να επιδοκιμάζει κάθε μεμονωμένη ενέργεια του θύματος, αλλά να δείχνει την αποδοχή και την επιδοκιμασία του για το ποιόν του θύματος σε βαθύτερο επίπεδο. Μια τέτοια στάση θα έχει θετικό αντίκτυπο στην πίστη της για την σπουδαιότητα και την αξία της ως γυναίκας. Η αφηγηματική θεραπεία είναι η καταλληλότερη τεχνική για να βρεθεί πού έχουν τεθεί τα θεμέλια των συστημάτων πίστης του θύματος. Η θεραπεία αυτή επιδιώκει να βοηθήσει τους ασθενείς στη διαδικασία αναγνώρισης των αξιών και των δεξιοτήτων τους. Παρέχει στο θύμα την γνώση της ικανότητάς του να ζει με αυτές τις αξίες, ώστε να μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τρέχοντα και μελλοντικά προβλήματα.

Η ψυχολογική διαδικασία πρέπει να εκτελείται μόνο από εξειδικευμένους ψυχολόγους με εμπειρία και εκπαίδευση στην παρέμβαση με θύματα. Στο πλαίσιο των ψυχοκοινωνικών αναπηριών, μπορούμε να επισημάνουμε μερικές πρακτικές συμβουλές:

1. Ρωτήστε το άτομο εάν θέλει να συμμετάσχει σε μια ψυχολογική πλασίωση για να αυξήσει την αυτοεκτίμηση και την αυτεπίγνωση·

2. Καλέστε το θύμα να κάνει μια απογραφή της αυτοεκτίμησής του (καλείται να γράψει 10 δυνατά της σημεία και 10 αδυναμίες της. Αυτό θα την βοηθήσει να αρχίσει να αναπτύσσει μια ειλικρινή και ρεαλιστική αντίληψη για τον εαυτό της) ·

3. Ενθαρρύνετε το άτομο να διερευνήσει τις ιδιαίτερες συνθήκες που βιώνει και να ταυτοποιήσει τις ανάγκες του (ενθάρρυνση του θύματος να αναγνωρίσει ότι, παρά την προσωπική του ιστορία, εξακολουθεί να είναι σε θέση να θέσει

επιτεύξιμους στόχους αναφορικά με την αυτο-εργασία και την αυτο-βελτίωση, αποφεύγοντας έτσι ψευδείς προσδοκίες και αισθήματα ματαίωσης από τον εαυτό του και τους άλλους)·

4. Δουλέψτε πάνω στην αυτομομφή: οι δράστες τείνουν να κατηγορούν τα θύματα για τη βία που ασκούν οι ίδιοι. Η ενημέρωση του θύματος σχετικά με τη διαδικασία της σεξουαλικής βίας και της βίας από τον στενό σύντροφο, θα βοηθήσει το θύμα να αναγνωρίσει ότι αυτό που συνέβη είναι μια συνήθης στρατηγική ελέγχου που χρησιμοποιείται από τους ασκούντες βία·

5. Εξερευνήστε τον εαυτό (μετά από μια βίαιη εμπειρία, τα θύματα έμφυλης βίας με / χωρίς νοητική υστέρηση χάνουν τη σύνδεση με τον *εαυτό* τους και με αυτό που τα ανάγει σε ανθρώπινα όντα. Ξεκινά ένα ταξίδι να γνωρίσουν τον εαυτό τους ξανά).

6. Παροτρύνετε το άτομο να προσαρμόσει με προθυμία την εικόνα του εαυτού του (υπενθύμιση του θύματος ότι η ζωή είναι ένα έργο σε εξέλιξη και ότι ο άνθρωπος, αν θέλει, μπορεί να κάνει μεγάλες αλλαγές).

7. Ενθαρρύνετε την ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των γυναικών, καθώς αυτό μπορεί να αποτελέσει τη βάση ανάπτυξης της κατανόησης του τρόπου λειτουργίας της βίας και να ενισχύσει τους τρόπους αντιμετώπισής των στρατηγικών της.

Σε προχωρημένα στάδια παρέμβασης, κάποιοι επαγγελματίες προτείνουν να βρίσκεται χρόνος για να γίνονται επιβεβαιώσεις. Όταν λέει τακτικά το θύμα θετικά πράγματα για τον εαυτό της, αυτό μπορεί να τη βοηθήσει να οικοδομήσει την εμπιστοσύνη της μέσα από σκέψεις και εμπειρίες αποτυχίας. Η αποτυχία δηλαδή, μπορεί να γίνει αντιληπτή από ένα άτομο ως ευκαιρία ανάπτυξης και γνώσης του εαυτού του, και όχι απαραίτητα ως υπενθύμιση του τι δεν πέτυχε.

x

Coopersmith, S. (1967). The antecedents of self-esteem. San Francisco: W. H. Freeman & Co.

Duval, T. S., & Wicklund, R. A. (1972). A theory of objective self-awareness. New York: Academic.

Goleman, D. (2001). Trabalhando com a inteligência emocional. Rio de Janeiro: Objetiva, 2001.

Grant, A. M., Franklin, J., & Langford, P. (2002). The Self-Reflection and Insight Scale: A new measure of private self-consciousness. Social Behavior and Personality: An international journal, 30(8), 821-836.

Julian Walker & Victoria Knauer (2011) Humiliation, self-esteem and violence, The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology, 22:5, 724-741, DOI: 10.1080/14789949.2011.617542

Kelly, Liz; Meysen, Thomas; with Hagemann-White, Carol, Magalhães, Maria-José & Jalusic, Vlasta (2019) Transnational Foundations for Ethical Practice in Intervenção Against Violence Against Women and Child Abuse, in Hagemann-White (2019) Interventions against child abuse and violence against women: Ethics and culture in practice and policy, Berlin: Barbara Budrich, pp xx-xx.

Magahães, MJ; Turner, Jackie & Hagemann-White (2019) Empowerment and intervention: perspectives of survivors and professionals, in Hagemann-White (2019) Interventions against child abuse and violence against women: Ethics and culture in practice and policy, Berlin: Barbara Budrich, pp xx-xx.

Pandy, R. I., "Learning Disabilities and Self-Esteem" (2012). All Capstone Projects. 133. http://opus.govst.edu/capstones/133

Rosenberg, M. (1965). Society and the adolescent self-image. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Silvia, P. J., & Duval, T. S. (2001). Predicting the interpersonal targets of self-serving attributions. Journal of Experimental Social Psychology.

Steven J. Taylor & Robert Bogdan (1989) On Accepting Relationships between People with Mental Retardation and Non-disabled People: Towards an Understanding of Acceptance, Disability, Handicap & Society, 4:1, 21-36, DOI: 10.1080/02674648966780021

_____

Hojat, M. (2009). Ten approaches for enhancing empathy in health and human services cultures. Journal of Health and Human Services Administration, 31(4), 412–450.

Hoog, C. (2004). Model protocol on safety planning for domestic violence victims with disabilities. Seattle, WA: Abused Deaf Women’s Advocacy Services for the Washington State Coalition Against Domestic Violence.

Macy, R. J., Martin, S. L., Nwabuzor Ogbonnaya, I., & Rizo, C. F. (2018). What do domestic violence and sexual assault service providers need to know about survivors to deliver services?. Violence against women, 24(1), 28-44.

Walker, L. E. (1979). The battered woman. New York: Harper & Row.

5. ΠΟΡΟΙ ΓΙΑ ΒΟΗΘΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ

ΕΛΛΑΔΑ

Η γραμμή 15900 είναι μια εθνική υπηρεσία που επιτρέπει στις γυναίκες θύματα βίας ή τρίτους να επικοινωνούν απευθείας με μια υπηρεσία αρμόδια για την έμφυλη βία. Τη γραμμή στελεχώνουν ψυχολόγοι και κοινωνικοί/ές επιστήμονες που παρέχουν άμεση βοήθεια σε έκτακτα και επείγοντα περιστατικά βίας σε 24ωρη βάση, 365 ημέρες το χρόνο. Ταυτόχρονα, υπάρχει η δυνατότητα ηλεκτρονικής επικοινωνίας των γυναικών μέσω της ηλεκτρονικής διεύθυνσης: sos15900@isotita.gr (Πηγή: https://womensos.gr/15900-24ori-tilefoniki-grammi/).

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων (ΓΓΙΦ) λειτουργεί Συμβουλευτικά Κέντρα σε εθνικό επίπεδο που παρέχουν ΔΩΡΕΑΝ υπηρεσίες πληροφόρησης και συμβουλευτικής στις γυναίκες που απευθύνονται σε αυτά.

Τα Συμβουλευτικά Κέντρα παρέχουν υπηρεσίες σχετικά με:

– ενημέρωση και πληροφόρηση για θέματα ισότητας των φύλων, αντιμετώπισης της βίας και των πολλαπλών διακρίσεων κατά των γυναικών,

– κοινωνική, ψυχολογική, νομική και εργασιακή στήριξη (με γνώμονα τη διάσταση του φύλου),

–παραπομπή ή συνοδεία - όποτε αυτό απαιτείται - των γυναικών σε ξενώνες φιλοξενίας, στις αστυνομικές και εισαγγελικές αρχές, στο δικαστήριο, σε νοσοκομεία, κέντρα υγείας, κέντρα ψυχικής υγείας, σε φορείς αρμόδιους για προνοιακά ή άλλα επιδόματα, σε φορείς προώθησης της απασχόλησης και επιχειρηματικότητας, σε φορείς προστασίας και στήριξης παιδιών κ.λπ.,

– νομική βοήθεια, σε συνεργασία με τους δικηγορικούς συλλόγους. Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε: https://womensos.gr/sumvouleutika-kentra-ggif/

Τα Συμβουλευτικά Κέντρα Τοπικής Αυτοδιοίκησης παρέχουν υπηρεσίες τοπικά σε όλη τη χώρα.

Ταυτόχρονα, εφαρμόζουν δράσεις για την πρόληψη, την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινότητας. Για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε: https://womensos.gr/symvouleutika_kentra_ota-2/

II. ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ.

Θεματική ενότητα για την έμφυλη βία.

Τα στοιχεία δείχνουν ότι η εφαρμογή κατάρτισης και εργαστηρίων στα σχολεία, μειώνει τον κίνδυνο να ασκήσει ή να υποστεί κάποιος/α έμφυλη βία (Díaz Aguado, MJ, 2021).

Προκειμένου να αποδομηθεί και να αποτραπεί η ανάπτυξη βίαιης συμπεριφοράς κατά γυναικών με νοητική υστέρηση, είναι απαραίτητο να εκπαιδευτούν οι νέοι με ή χωρίς νοητική υστέρηση σε θέματα ισότητας των φύλων, ώστε να εξοικειωθούν με – και να διορθώσουν, όσο μπορούν – τη δυναμική που δημιουργεί και προκαλεί τον συγκεκριμένο τύπο βίας.

Για το σκοπό αυτό, προτείνονται τα ακόλουθα εκπαιδευτικά εργαστήρια που απευθύνονται σε εφήβους:

- Κοινωνική κατασκευή έμφυλων ρόλων και προώθηση της ισότητας των φύλων.
- Αναγνώριση των καταστάσεων βίας κατά των γυναικών, ο κύκλος της βίας.
- Εκπαίδευση και προαγωγή της σεξουαλικής υγείας με βάση την ισότητα.
- Υγιείς έμφυλες σχέσεις στα ζευγάρια.
- Υγιείς έμφυλες σχέσεις εντός της οικογένειας.
- Έμφυλες σχέσεις μέσα από τις τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών.
- Κατασκευή νέων προτύπων αρρενωπότητας και προώθηση της συμμετοχής των ανδρών στην εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών.

Για να υλοποιηθούν αυτά τα εκπαιδευτικά εργαστήρια, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι όταν απευθύνονται σε άτομα με νοητική υστέρηση, πρέπει να είναι σωστά προσαρμοσμένα έτσι ώστε να είναι προσβάσιμα από γνωστική άποψη.

1. Το «παγόβουνο» της δυναμικής

Στόχος: να αναλογιστεί ο καθένας τη δική του αντίληψη σχετικά με την κακοποίηση

• Ανάπτυξη δραστηριότητας: Τα άτομα χωρίζονται σε ομάδες. Σε κάθε ομάδα δίνεται μια εικόνα ενός παγόβουνου και μια λίστα λέξεων που αναφέρονται σε κακοποίηση. Κάθε ομάδα θα πρέπει να τοποθετήσει κάθε λέξη στην εικόνα του παγόβουνου, κατηγοριοποιώντας τις ενέργειες ως «Μη κακοποίηση» ή «Ορατή / Αόρατη κακοποίηση – Ρητή / σιωπηρή κακοποίηση». Στη συνέχεια, η κάθε ομάδα θα υπερασπίζεται τις επιλογές της στις άλλες ομάδες. Τονίζεται ότι «ο τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνεται κάποιος την κακοποίηση, θα αντανακλάται στο πώς την βλέπει και την εντοπίζει».

• Υλικά: Σχέδιο παγόβουνου και λίστα λέξεων.

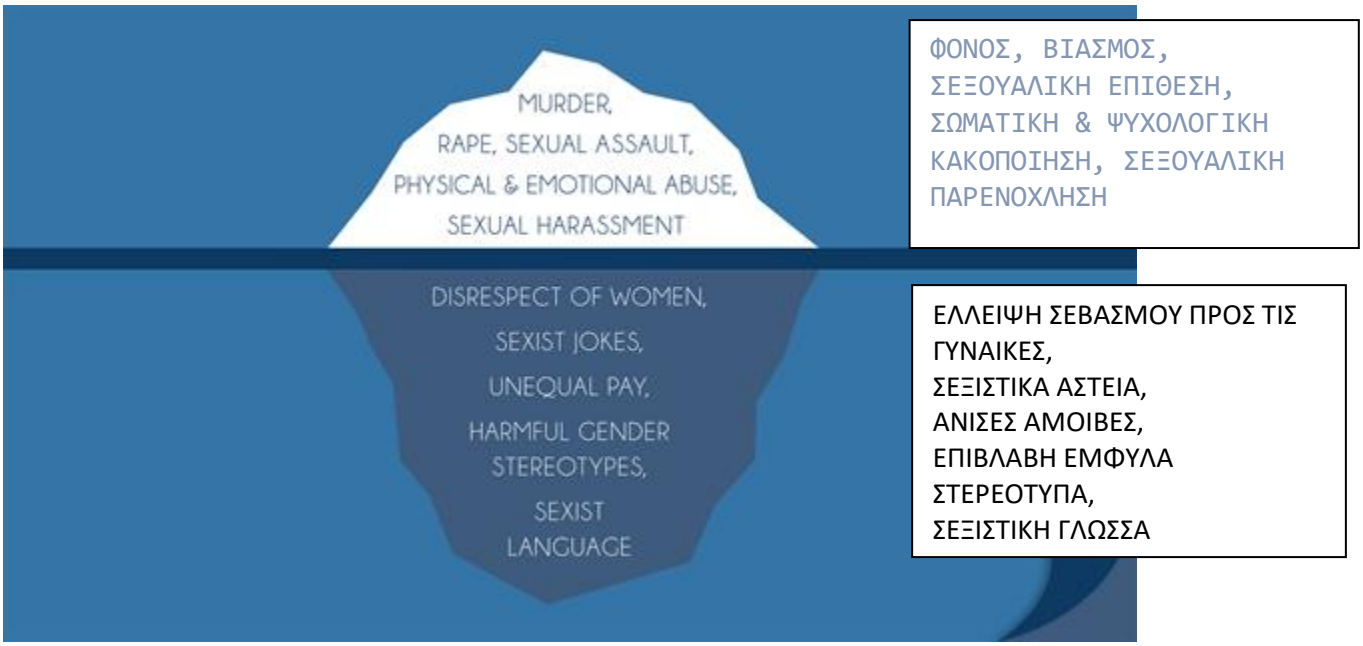

• Ψυχολογική κακοποίηση • Συναισθηματικός εκβιασμός • Απόρριψη • Φωνές	• Εξευτελισμός • Σεξουαλική κακοποίηση • Έλεγχος • Εγκατάλειψη

• Προσβολές • Διακρίσεις • Περιφρόνηση • Σωματική κακοποίηση • Παραβίαση της ιδιωτικότητας • Ανεπαρκής φροντίδα • Κατηγορίες • Αμέλεια • Υλική / οικονομική κακοποίηση • Βιασμός • Έμφυλη Βία • Υποτίμηση • Περιορισμός ευκαιριών	• Χειριστικότητα • Δολοφονία • Μη ορατότητα • Στέρηση δικαιωμάτων • Αγνόηση • Παραπληροφόρηση • Απειλή • Ανεπαρκή συστήματα επικοινωνίας • Παιδικοποίηση • Υπερπροστασία • Δύσκολα προσβάσιμα περιβάλλοντα

2. <u>Πρακτικές περιπτώσεις</u>

- Στόχος: ο στοχασμός και ο προσδιορισμός των κατευθυντηρίων γραμμών της δράσης που πρέπει να αναληφθεί σε περίπτωση πιθανής υπόθεσης κακοποίησης ατόμου με νοητική υστέρηση.
- Ανάπτυξη δραστηριότητας: παρουσιάζεται μια πρακτική περίπτωση. Αρχικά δίνονται λίγες πληροφορίες. Με βάση αυτές, οι διαφορετικές ομάδες θα προβληματιστούν και να σκεφτούν ποιες θα ήταν οι επόμενες ενέργειες που θα πραγματοποιούσαν (ποιον θα καλούσαν, σε ποιον θα μιλούσαν, πώς θα επενέβαιναν, τι θα ρωτούσαν ...). Εάν πρόκειται για παραδείγματα που βασίζονται σε πραγματικές περιπτώσεις, αργότερα θα εξηγηθεί ποιες παρεμβάσεις πραγματοποιήθηκαν από το UAVDI (πάντα παρέχοντας πληροφορίες με ανώνυμο τρόπο και χωρίς την παροχή προσωπικών δεδομένων).

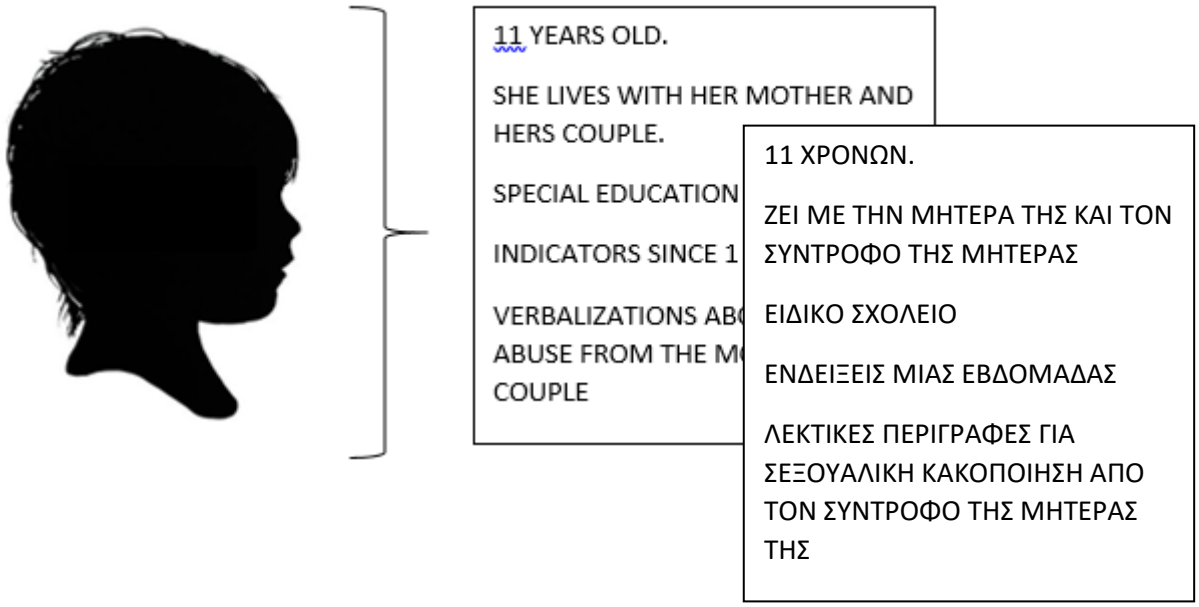

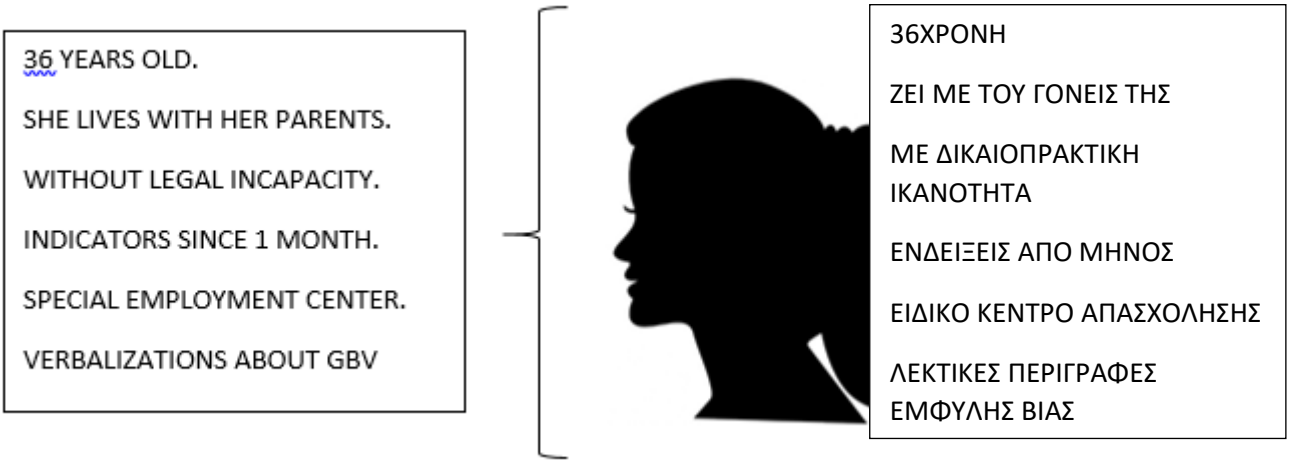

<u>Θεματική ενότητα εργαλείων πρόληψης</u>

<u>1. Παιχνίδια Ρόλων: Λεκτική Διατύπωση</u>

- Σκοπός: εκπαίδευση στον διάλογο, στη λεκτική και στην εξωλεκτική επικοινωνία με αφορμή τη λεκτική κακοποίηση από ένα άτομο με νοητική υστέρηση.
- Ανάπτυξη δραστηριότητας: Θα ζητηθούν 2 εθελοντές. Ένας εξ αυτών θα υποδύεται το άτομο με νοητική αναπηρία, το οποίο θα εκφέρει μια κακοποιητική φράση και το άλλο θα υποβάλει τις ερωτήσεις που θεωρεί σκόπιμες. Όταν ο διάλογος σταματήσει, θα υπάρξει προβληματισμός πάνω στην σημασία της πλαισίωσης της συνομιλίας με μια ατμόσφαιρα ασφάλειας και εμπιστοσύνης, τη σημασία του να κάνετε λίγες ερωτήσεις, ευνοώντας την ελεύθερη αφήγηση, και σε περίπτωση που κάνετε ερωτήσεις, να είναι πάντα ανοιχτού τύπου, κ.λπ.

<u>2. Δυναμική «Ανάπτυξη δραστηριοτήτων»</u>

- Σκοπός: ανάπτυξη δραστηριοτήτων για την πρόληψη πιθανού περιστατικού κακοποίησης.

• Ανάπτυξη δραστηριοτήτων: εξηγούνται οι διάφορες ενότητες στο εργαστήριο πρόληψης κακοποίησης που πραγματοποιεί το ATHENA. Τα άτομα, χωρισμένα σε διαφορετικές ομάδες, σκέφτονται και αναπτύσσουν τις δραστηριότητες που θα δίδασκαν σε κάθε ενότητα. Στο τέλος, όλες οι προτεινόμενες δραστηριότητες κοινοποιούνται, έτσι ώστε να συντάξουν μια λίστα διαφορετικών δυναμικών για να εργαστούν πάνω σε αυτές. Ομοίως, εξηγείται τι είδους δυναμική υλοποιούμε με το εργαστήριο πρόληψης του ATHENA.

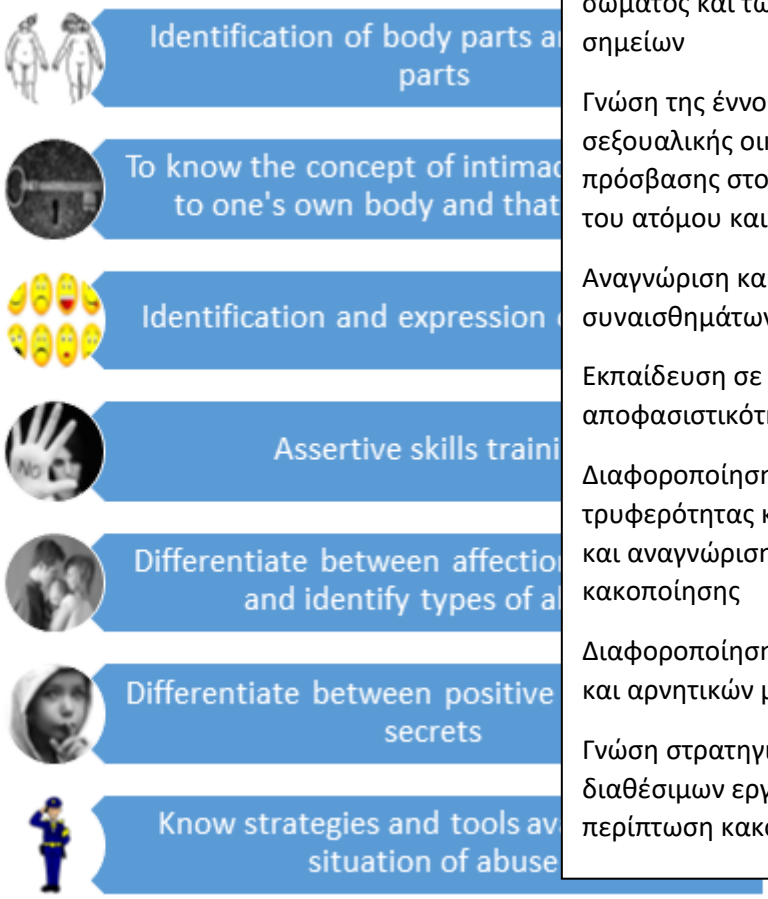

Αναγνώριση των μερών του σώματος και των ευαίσθητων σημείων

Γνώση της έννοιας της σεξουαλικής οικειότητας και της πρόσβασης στο σώμα του ίδιου του ατόμου και των άλλων

Αναγνώριση και έκφραση των συναισθημάτων

Εκπαίδευση σε δεξιότητες αποφασιστικότητας

Διαφοροποίηση μεταξύ τρυφερότητας και κακοποίησης, και αναγνώριση μορφών κακοποίησης

Διαφοροποίηση μεταξύ θετικών και αρνητικών μυστικών

Γνώση στρατηγικών και διαθέσιμων εργαλείων σε περίπτωση κακοποίησης

3. Δυναμική σεξουαλικότητα και νοητική αναπηρία, πραγματικότητα ή μύθος;

• Σκοπός: συζήτηση και προβληματισμός σχετικά με τη σεξουαλικότητα σε άτομα με νοητική αναπηρία

• Ανάπτυξη δραστηριότητας: θα παρουσιαστούν διαφορετικές φράσεις που πρέπει να συζητηθούν, εξετάζοντας εάν είναι πραγματικότητα ή μύθος.

ο Τα άτομα με νοητική υστέρηση δεν είναι σεξουαλικά όντα

ο Τα άτομα με νοητική υστέρηση είναι ανεπιθύμητα

ο Μπορούν τα άτομα με νοητική υστέρηση να κάνουν σεξ;

ο Τα άτομα με νοητική υστέρηση έχουν πιο σημαντικά πράγματα να σκεφτούν από το σεξ

ο Τα άτομα με νοητική υστέρηση δεν είναι σεξουαλικά ενεργά

ο Τα άτομα με νοητική υστέρηση δεν έχουν σεξουαλικές αναστολές

ο Τα άτομα που βρίσκονται σε ιδρύματα δεν πρέπει να κάνουν σεξ

ο Τα άτομα με νοητική υστέρηση δεν πρόκειται ποτέ να υποστούν σεξουαλική επίθεση

ο Τα άτομα με νοητική υστέρηση δεν χρειάζονται σεξουαλική διαπαιδαγώγηση

Δραστηριότητα 1.-

- Στόχοι:

ο Σκοπός 1: Παροχή γνώσης σε νεαρές έφηβες και ενήλικες γυναίκες σχετικά με την κοινωνική κατασκευή των έμφυλων ρόλων και πώς αυτοί επηρεάζουν τις σχέσεις στο ζευγάρι και στην οικογένεια, όταν κάποιες φορές εκδηλώνονται ως βία κατά των γυναικών, εξηγώντας συγκεκριμένα τον κύκλο της βίας.

ο Σκοπός 2: Αμφισβήτηση άνισων σχέσεων και δημιουργία ενός τρόπου αλληλεπίδρασης βασισμένου στην ισότητα και στη μη βία

- Ανάπτυξη της δραστηριότητας:

ο Πρώτο μέρος: Θεωρητική εξήγηση για την κατασκευή των έμφυλων ρόλων και πώς επηρεάζουν τις σχέσεις στο ζευγάρι και στην οικογένεια, όταν κάποιες φορές εκδηλώνονται ως βία κατά των γυναικών, εξηγώντας συγκεκριμένα τον κύκλο της βίας.

ο Δεύτερο μέρος: Δυναμική 1. Θα παρουσιαστούν διάφορες εικόνες ανθρώπων χωρίς να προσδιορίζεται το φύλο τους, γι 'αυτό θα κρύψουμε τα πρόσωπά τους στις εικόνες. Θα ζητήσουμε από την ομάδα να περιγράψει τις εικόνες και θα προσπαθήσουμε να μαντέψουμε από τη δραστηριότητα που κάνει κάθε άτομο που δείχνουμε, εάν είναι άντρας ή γυναίκα. Τέλος, θα δείξουμε στην ομάδα ολόκληρη την εικόνα, αποκαλύπτοντας το πρόσωπο, και θα αναλογιστούμε τις ερμηνείες της ομάδας και την πραγματική ταυτότητα των ανθρώπων.

ο Τρίτο μέρος: Πριν ολοκληρώσετε, δείξτε παραδείγματα μέσω εικόνων ή / και βίντεο από τρέχουσες καταστάσεις, στις οποίες αντικατοπτρίζεται μια άνιση κατασκευή έμφυλων ρόλων (σε αθλήματα, παιχνίδια, συναλλαγές, ανάθεση οικιακών εργασιών, κ.λπ.), για να συζητήσετε στην τάξη τη δημιουργία νέων, περισσότερο δίκαιων έμφυλων ρόλων.

ο Τέταρτο μέρος: Δυναμική 2. Μύθοι για τη έμφυλη βία. Θα χωρίσουμε το δωμάτιο σε τρεις χώρους. Σε κάθε χώρο θα βάλουμε μια αφίσα:

ΣΥΜΦΩΝΩ ΔΕΝ ΣΥΜΦΩΝΩ ΔΕΝ ΞΕΡΩ

Θα προετοιμάσουμε διάφορες φράσεις που θα κόψουμε και θα βάλουμε σε ένα κουτί. Θα βγάζουμε μια-μια τις φράσεις και θα τις διαβάζουμε δυνατά. Τα άτομα που συμμετέχουν θα σηκώνονται και θα στέκονται στον οριοθετημένο χώρο που προσδιορίζει την γνώμη τους (Συμφωνώ – Δεν συμφωνώ – Δεν Ξέρω) υποστηρίζοντας την επιλογή τους με επιχειρήματα. Θα αναλύουμε καθεμία από τις φράσεις,

αναγνωρίζοντας τους μύθους της έμφυλης βίας, αποδομώντας καθέναν από αυτούς και παρέχοντας αρκετές πληροφορίες, ώστε τα άτομα που συμμετέχουν να μπορούν να εντοπίσουν πιθανές καταστάσεις κακοποίησης και βίας και επίσης, να γνωρίζουν πώς να ενεργούν ενώπιόν τους.

- Υλικά: Ψηφιακή παρουσίαση, υπολογιστής, προτζέκτορας και φωτογραφίες ατόμων που ασκούν δραστηριότητες καθημερινής ζωής (για το δεύτερο μέρος). Οι εικόνες μπορούν να φωτοτυπηθούν και να διανεμηθούν στους συμμετέχοντες. Σε περίπτωση που η δραστηριότητα γίνεται διαδικτυακά, μπορούν να επισυναφθούν στην ψηφιακή παρουσίαση. Για το τρίτο μέρος μπορούν να χρησιμοποιηθούν δωρεάν εικόνες από τράπεζες εικόνων για να οπτικοποιηθούν περισσότερα παραδείγματα των άνισων έμφυλων ρόλων. Για το τέταρτο μέρος μπορείτε να χρησιμοποιήσετε τη συνημμένη εικόνα όπου περιλαμβάνονται οι φράσεις που μπορούμε να βάλουμε στο κουτί.

Θεματική ενότητα: Αυτονομία.

1. Δυναμική «Μου έκλεψαν το πορτοφόλι»

- Στόχος: να σκεφτούμε πώς παρεμβαίνουμε σε άτομα με νοητική υστέρηση. Ανάπτυξη δραστηριότητας: προκύπτει η ακόλουθη κατάσταση (προσαρμοσμένη στο είδος των επαγγελματιών στους οποίους παρέχεται η κατάρτιση):

ή «Φανταστείτε ότι βρίσκεστε κάπου για αναψυχή και σε μια καφετέρια, ένας από τους θαμώνες με νοητική αναπηρία σας λέει ότι έχει κλαπεί το πορτοφόλι του. Τι θα κάνατε;»

Στο τέλος της συζήτησης, προσθέστε: Έχει σκεφτεί κάποιος να ρωτήσει το ίδιο το άτομο με αναπηρία τι θα προτιμούσε να κάνει;

Με βάση τις παρεμβάσεις των συμμετεχόντων, αναλύεται ο τρόπος με τον οποίο συχνά παρεμβαίνουμε σε άτομα με διανοητική αναπηρία από πατερναλιστική, παιδικοποιητική θέση, λαμβάνοντας αποφάσεις για αυτά κ.λπ.

2. Δυναμική «Πώς βλέπουμε τα άτομα με διανοητική αναπηρία;»

• Στόχος: να στοχαστούμε σχετικά με την οπτική και τη αντίληψη της νοητικής αναπηρίας στη σημερινή κοινωνία.

• Ανάπτυξη δραστηριότητας: τίθεται η ερώτηση «πώς βλέπουμε τα άτομα με νοητική αναπηρία» και η ομάδα εμπλέκεται σε έναν καταιγισμό ιδεών αναφέροντας επίθετα που περιγράφουν «πως βλέπουν» τα άτομα με νοητική υστέρηση. Ο επαγγελματίας τα γράφει στον πίνακα και ξεκινάει η συζήτηση για την οπτική και αντίληψη της νοητικής υστέρησης που φαίνεται μέσα από τα επίθετα.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ (για χρήστες με νοητική αναπηρία)

Μια άλλη στρατηγική για την πρόληψη της βίας κατά των γυναικών με νοητική υστέρηση είναι να τους παρέχεται οικονομική, επαγγελματική και προσωπική ανεξαρτησία, σπάζοντας πιθανά στερεότυπα και λανθασμένες εξαρτήσεις από τρίτα μέρη, είτε είναι οι σύντροφοι, οι συγγενείς, ή οι φροντιστές τους.
Για να επιτευχθεί αυτό, προτείνονται τα ακόλουθα προγράμματα και εργαστήρια, προσαρμοσμένα για νέους ενήλικες με νοητική υστέρηση και επικεντρωμένα στις βασικές ηλικιακές ομάδες προς ένταξη στην απασχόληση:

- Εργαστήριο για την οικονομική και προσωπική εξάρτηση στο πεδίο της βίας κατά των γυναικών με νοητική υστέρηση.
- Πρόγραμμα επαγγελματικού προσανατολισμού για γυναίκες με νοητική υστέρηση.
- Ενημερωτικό εργαστήριο για τα προγράμματα κατάρτισης που αποσκοπούν στην ένταξη γυναικών με νοητική υστέρηση στην απασχόληση.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΒΑΣΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ

- Στόχος για τους συμμετέχοντες στο Βασικό Εργαστήριο: να αποκτήσουν γνώσεις για τις πιο βασικές έννοιες για την κακοποίηση και για το πώς να ζητούν βοήθεια.

• Περιεχόμενα: μέρη του σώματος (αναγνώριση ευαίσθητων σημείων), έννοια της κακοποίησης, αναγνώριση βασικών συναισθημάτων και κατευθυντήριες γραμμές για δράση.

• Συνιστάται για συμμετέχοντες με υψηλές ανάγκες στήριξης.

Θεματική ενότητα για την έμφυλη βία.

1. Δραστηριότητα «Μπορώ να;…»

• Στόχος: εντοπισμός καταστάσεων που ενδέχεται να αποτελούν κίνδυνο.

• Ανάπτυξη δραστηριότητας: Πρόταση διαφόρων πιθανών σεναρίων και αναλογισμός εάν είναι σωστό ή όχι να εμφανίζονται συγκεκριμένες συμπεριφορές. Παράδειγμα συμπεριφορών:

ή «Θέλω να φιλήσω ένα αγόρι / κορίτσι που μου αρέσει. Μπορώ;»

ή «Θέλω να αυνανιστώ στο πάρκο. Μπορώ;»

ή «Θέλω να κρατήσω το χέρι του δασκάλου μου. Μπορώ;»

ή «Είμαι αγόρι και θέλω να μπω στο αποδυτήριο των κοριτσιών. Μπορώ;»

ή «Θα ήθελα να είμαι η κοπέλα αυτού του αγοριού. Μπορώ;»

Θα σχεδιαστούν δύο στήλες στον πίνακα, μία με έναν κόκκινο σταυρό και μια άλλη με ένα πράσινο χαμογελαστό πρόσωπο. Ανάλογα με το αν η απάντηση είναι ΝΑΙ ή ΟΧΙ θα

καταγραφεί στην αντίστοιχη στήλη και στη συνέχεια θα αναπτυχθούν περαιτέρω οι αιτίες της συγκεκριμένης ταξινόμησής της.

• Υλικό: μαυροπίνακας όπου μπορούν να αναγραφούν δύο στήλες: στα αριστερά σχεδιάζεται ένας κόκκινος σταυρός και στα δεξιά ένα πράσινο χαμογελαστό πρόσωπο.

2. Δραστηριότητα «Αγκαλιά, τη θέλεις;»

•

- Στόχος: να απαντούν κατηγορηματικά σε καταστάσεις που προκύπτουν, ανάλογα με τις προτιμήσεις ή τις επιθυμίες του ατόμου.

• Δομική ανάπτυξη: κάθονται σε κύκλο. Το άτομο που ξεκινά (Α) λέει στο άτομο στα δεξιά του (Β) «αυτή είναι μια αγκαλιά, τη θέλεις;» Εάν το άτομο (Β) απαντήσει ναι, το (Α) το αγκαλιάζει. Το άτομο (Β) ρωτά το άτομο (Γ) «αυτό είναι ένα φιλί, το θέλεις;» και το φιλάει, εάν το θέλει. «Αυτό είναι ένα χάδι στο μάγουλο ή στον ώμο, το θέλεις;» Εάν το άτομο (Β) αποκριθεί αρνητικά, θα δουλευτεί η εξωλεκτική έκφραση (δηλ. η έκφραση του προσώπου ενώ λέει «όχι», θυμωμένη έκφραση). Θα λειτουργήσει έτσι ώστε το άτομο (Α) να αποδεχτεί την άρνηση.

Θέτοντας όλο και πιο δύσκολες καταστάσεις:

ο Με αντάλλαγμα χρήματα

ο όταν επιμένει

ο Απαίτηση που προέρχεται από κάποιον επαγγελματία

• Υλικό: κανένα

• Συστάσεις: Κατά τη διάρκεια της πανδημίας μπορεί να είναι δύσκολο να διεξαχθεί αυτή η δραστηριότητα. Μπορεί να προσαρμοστεί στα αντίστοιχα υγειονομικά μέτρα, ή να θέσει τις ερωτήσεις και να απαντήσει σε αυτές κάνοντας μια «κίνηση αγκαλιάς» χωρίς φυσική επαφή.

3. Δραστηριότητα «Τι είναι κακοποίηση;»

● Στόχος: να αναγνωριστεί η κακοποιητική συμπεριφορά ως αρνητική

- Ανάπτυξη της δραστηριότητας: εξηγείται στους συμμετέχοντες ότι υπάρχουν κακές συμπεριφορές άλλων ανθρώπων που μπορούν να μας βλάψουν και να μας κάνουν να νιώσουμε άσχημα. Για να μάθουν ποιες είναι αυτές οι συμπεριφορές, τους διανέμονται διάφορα εικονογράμματα με εικόνες κακοποίησης. Θα πρέπει να διανθίζονται με εικόνες καταστάσεων που δεν είναι κακοποιητικές (παιχνίδι με φίλους, επίσκεψη σε γενέθλια, πάμε στην

τάξη, ή βόλτα στο κέντρο ...). Σε ζευγάρια, πρέπει να ομαδοποιήσουν τις καταστάσεις σε δύο κατηγορίες: Με πονάει / Δεν με πονάει.

● Υλικά που απαιτούνται: εικονογράμματα του «Με πονάει / Δεν με πονάει», εικονογράμματα διαφορετικών καταστάσεων (θετικά και κακοποίησης).

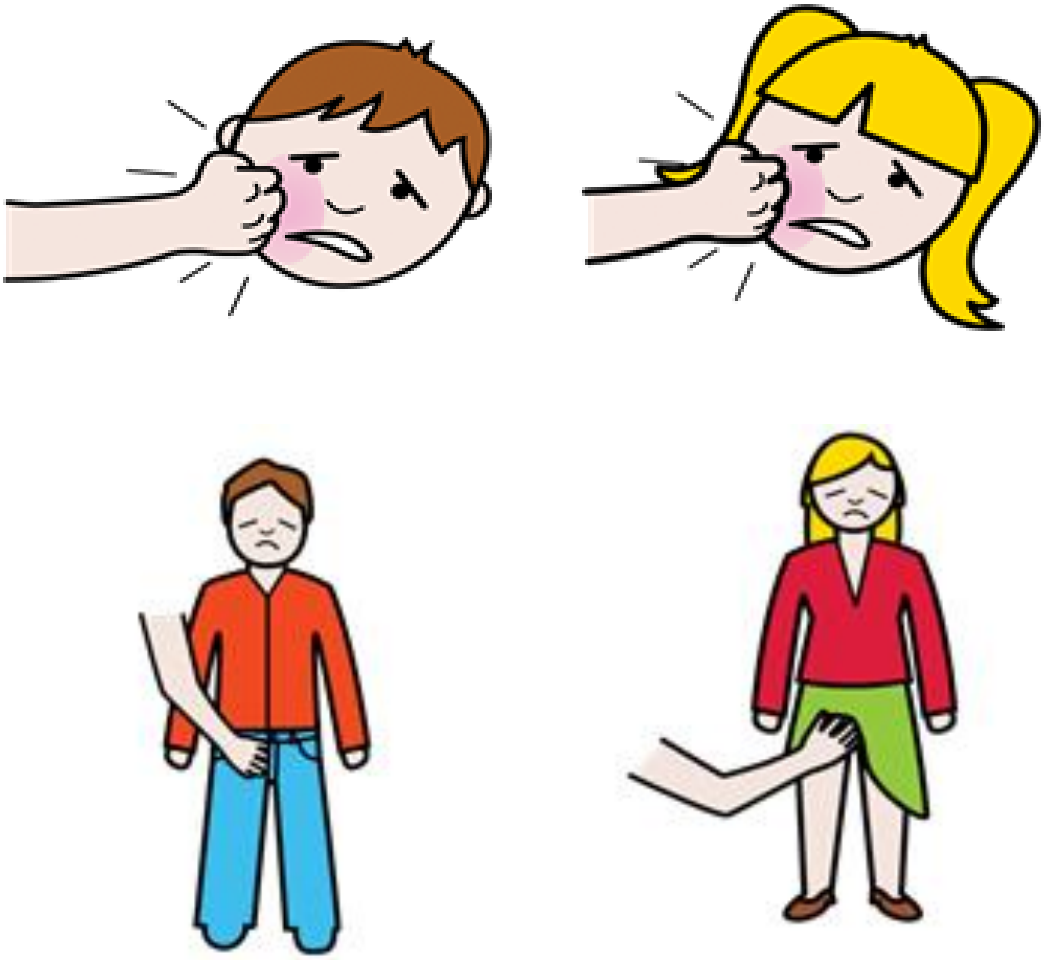

4. Δραστηριότητα «Πες ΟΧΙ! (μαριονέτες)»

• Στόχος: εκπαίδευση στη δυναμική επικοινωνία και σε εργαλεία επικοινωνίας με στόχο να λένε ΟΧΙ όταν κάτι τους ενοχλεί ή βρίσκονται σε πιθανή κατάσταση κακοποίησης.

• Ανάπτυξη της δραστηριότητας: γίνεται αναπαράσταση με κούκλες ή μαριονέτες μιας κατάστασης ψυχολογικής, σωματικής και σεξουαλικής κακοποίησης (μιας κατάστασης όπου προσβάλλουν κάποιο άτομο ή του φωνάζουν· όπου χτυπούν κάποιο άτομο και το φιλούν χωρίς να ζητούν την άδειά του). Είναι επίσης δυνατό να παρουσιαστούν καθημερινές καταστάσεις που ο επαγγελματίας γνωρίζει ότι δεν αρέσουν στην ομάδα

(για παράδειγμα, κάποιος γαργαλάει ένα άτομο, το αναστατώνει, το αγγίζει στο κεφάλι). Στη συνέχεια, σκέφτονται τι μπορεί να κάνει ο πρωταγωνιστής ώστε να σταματήσει την κατάσταση. Αναφέρονται κάποιες λύσεις:

○ Πες ΟΧΙ!

○ Τρέξε γρήγορα!

○ Ζήτα Βοήθεια!

○ Ούρλιαξε!

Γίνεται εξάσκηση σε μικρές ομάδες να λένε δυνατά ΟΧΙ! (πρέπει να συνοδεύεται με θυμωμένο πρόσωπο). Στη συνέχεια, εξασκούνται σε μικρές ομάδες να φωνάζουν (παρομοίως, πρέπει να συνοδεύεται από ένα θυμωμένο πρόσωπο).

● Απαιτούμενα υλικά: κούκλες ή μαριονέτες.

5. Δραστηριότητα «Πείτε ΟΧΙ! (κάρτες)»

● Στόχος: εξάσκηση σε δυναμική επικοινωνία και σε εργαλεία επικοινωνίας με στόχο το άτομο να λέει ΟΧΙ όταν κάτι το ενοχλεί ή βρίσκεται σε πιθανή κατάσταση κακοποίησης.

● Ανάπτυξη της δραστηριότητας: τα άτομα της ομάδας αναφέρουν τι δεν τους αρέσει να τους συμβαίνει («να με προσβάλλουν, να με χτυπούν, να γελούν μαζί μου, να με γαργαλούν ...»). Κάθε ενέργεια γράφεται σε μια κάρτα και όλες οι κάρτες μπαίνουν σε ένα τενεκεδάκι. Τυχαία, θα επιλέγεται και θα πραγματοποιείται μια ενέργεια. Κάθε άτομο της ομάδας θα εξασκηθεί λέγοντας «ΟΧΙ» σε καθεμιά από αυτές τις καταστάσεις. Μπορούν επίσης να εξασκηθούν στην κραυγή (σε ζευγάρια, σε μικρές ομάδες ή σαν ολόκληρη τάξη).

● Απαιτούμενα υλικά: φύλλα, χαρτόνι, ψαλίδι, ένα τενεκεδάκι.

Θεματική Ενότητα για την Επίγνωση.

1. Δραστηριότητα «Μαριονέτες»

• Στόχος: απόκτηση επίγνωσης σχετικά με την ύπαρξη «ευαίσθητων σημείων του σώματος».

• Ανάπτυξη της δραστηριότητας: να τονιστεί το γεγονός ότι κανένας επαγγελματίας δεν πρέπει να βλέπει ή να αγγίζει τα ευαίσθητα μέρη ενός άλλου ατόμου. Κούκλες ή μαριονέτες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την προσομοίωση του ακόλουθου διαλόγου:

ο Η Λάουρα και ο Χουάν βρίσκονται στην αυλή.

ο Λάουρα: Γεια σου Χουάν, μπορεί ο γιατρός να δει τον πισινό μου;

ο Χουάν: Εξαρτάται. Εξαρτάται. Εάν πάς στο γιατρό επειδή πονάει το χέρι σου, δεν πρέπει να δεί τον πισινό σου.

ο Λάουρα: Κι αν πονάει;

ο Χουάν: Αν πονάει και χρειάζεσαι βοήθεια, τότε ναι.

ο Laura: Okay Juan! And hey… a teacher or a monitor? Can you see me or touch my vagina?

Λάουρα: Εντάξει Χουάν! Και ... ένας δάσκαλος ή ένας επόπτης; Μπορεί να δεί ή να αγγίξει τον κόλπο μου;

ο Χουάν: Όχι!

ο Λάουρα: Δίκιο έχεις.

ο Χουάν: Έχω μια άλλη ερώτηση Λάουρα: Ένας συγγενής; Μπορεί ένα μέλος της οικογένειας να δει ή να αγγίξει το πέος μου, για παράδειγμα;

ο Λάουρα: Όχι, Χουάν. Μόνο όταν χρειάζεται και δεν μπορείς να πλυθείς. Για παράδειγμα, εάν χρειάζεσαι βοήθεια να καθαριστείς.

Μετά την αναπαράσταση θα γίνει συζήτηση για τους διαλόγους και τις σκηνές που έχουν αναπαρασταθεί, στοχαζόμενοι πάνω στη σημασία των ορίων αναφορικά με τα ευαίσθητα μέρη του σώματος σε σχέση με τα άλλα, μη ευαίσθητα μέρη.

• Απαιτούμενα υλικά: μαριονέτες ή κούκλες.

<u>Θεματική ενότητα εργαλείων πρόληψης.</u>

<u>1. Δραστηριότητα στον καθρέφτη</u>

Στόχος: να αναγνωρίσουν το σώμα τους και να δουλέψουν πάνω στην εικόνα του σώματος.

• Ανάπτυξη δραστηριότητας: τα άτομα στέκονται μπροστά σε έναν καθρέφτη, παρατηρούν προσεκτικά τον εαυτό τους, διαφοροποιούν και ονομάζουν κάθε ένα από τα μέρη του σώματός τους.

• Υλικό: καθρέφτης.

<u>2. Δραστηριότητα «Αισθήσεις σώματος»</u>

• Στόχος: να γνωρίζουν και να συνειδητοποιούν τις αισθήσεις που βιώνουν ανάλογα με την περιοχή του σώματός τους.

• Ανάπτυξη δραστηριότητας: με βάση μια εικόνα όπου μια ζωγραφισμένη σιλουέτα απεικονίζει το σώμα, πρέπει να χρωματίσουν κάθε περιοχή του, χρησιμοποιώντας τα χρώματα που θέλουν ή τους εμπνέουν.

• Υλικό: εικόνα σιλουέτας του ανθρώπινου σώματος και χρωματιστά μολύβια.

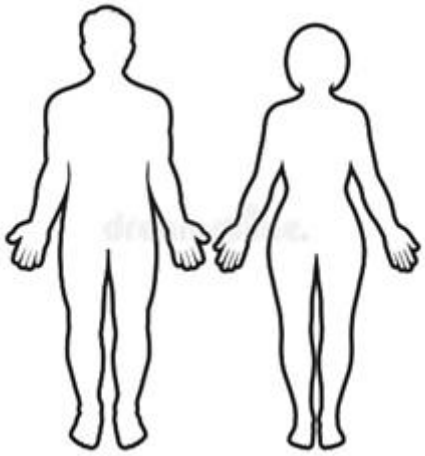

3. Δραστηριότητα «Τι είναι κάτω από τα εσώρουχα αγοριών και κοριτσιών;»

● Στόχος: Γνωριμία των γυναικείων και των αντρικών γεννητικών οργάνων και διαφοροποίηση των ευαίσθητων σημείων ενός άνδρα και μιας γυναίκας.

● Ανάπτυξη της δραστηριότητας: σε κάθε συμμετέχοντα δίδονται δύο εικονογράμματα, ενός αγοριού και ενός κοριτσιού με εσώρουχα (για το αγόρι σλιπ, για το κορίτσι κιλότα και σουτιέν). Ξεχωριστά υπάρχουν διάφορα εικονίδια με τα μέρη του σώματος και των δύο: αντρικό στήθος, γυναικείο στήθος, κόλπος, πέος και πισινός. Οι συμμετέχοντες πρέπει να τοποθετήσουν κάθε εικονίδιο όπου ανήκει, στο σώμα της γυναίκας και του άνδρα.

● Υλικά που απαιτούνται: εικονογράμματα του σώματος ενός άνδρα και του σώματος μιας γυναίκας με εσώρουχα. Εικόνες αρσενικού μαστού, γυναικείου μαστού, πισινού, κόλπου και πέους· ψαλίδι, κόλλα, χρώματα, σκιαγραφικοί μαρκαδόροι.

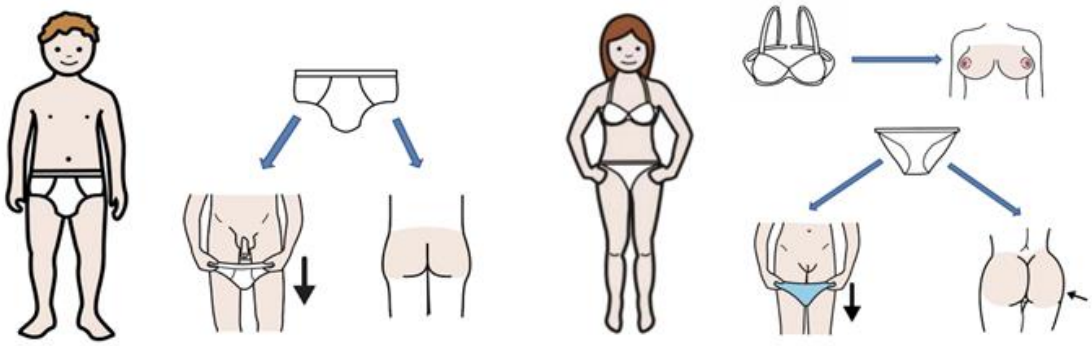

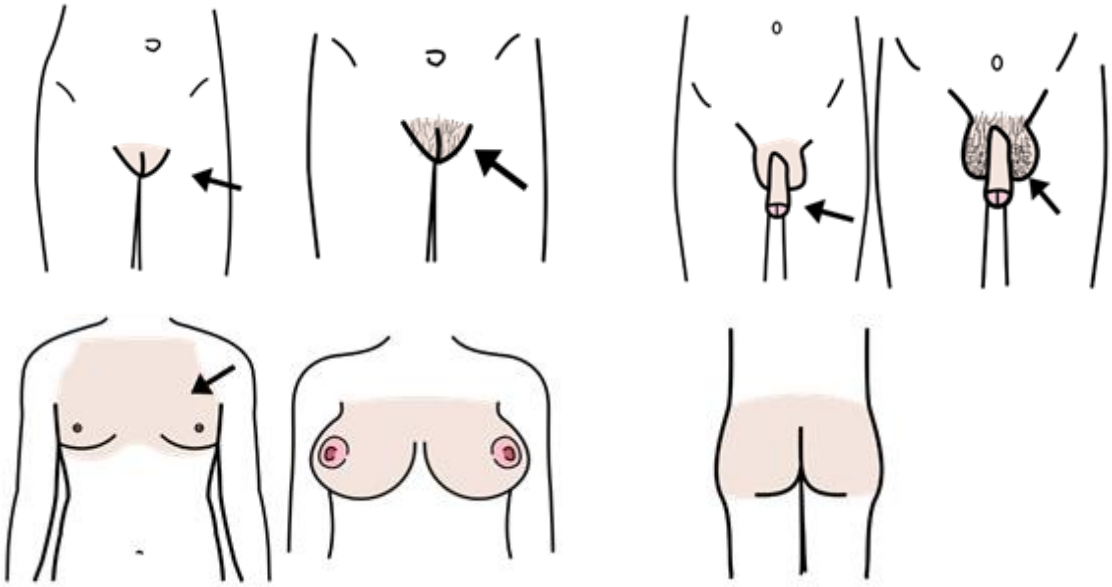

4. Δραστηριότητα «Το βλέπω ή δεν το βλέπω;»

● Στόχος: Γνωριμία με τα μέρη του σώματος, συμπεριλαμβανομένων των ευαίσθητων σημείων και προσδιορισμός αν είναι ορατά με γυμνό μάτι ή όχι.

● Ανάπτυξη της δραστηριότητας: σε κάθε συμμετέχοντα δίδονται εικονογράμματα που απεικονίζουν τα σώματα γυναικών και ανδρών, καθώς και εικονογράμματα που αναφέρονται στο «Το βλέπω / δεν το βλέπω» Ο επαγγελματίας δείχνει διάφορα μέρη του σώματος και τα άτομα επιλέγουν το εικονόγραμμα που θεωρούν σωστό («Το βλέπω / δεν το βλέπω») για να προσδιορίσουν εάν πρόκειται για δημόσιο μέρος του σώματος (μέρος ορατό, που οι άλλοι μπορούν εύκολα να δουν) ή ευαίσθητο (μέρος που δεν μπορούν να δουν, που ανήκει στα ιδιωτικά μέρη του σώματός μου).

● Υλικά που απαιτούνται: εικονογράμματα ανδρών και γυναικών, εικονογράμματα των μερών του σώματος, συμπεριλαμβανομένου του πέους, του κόλπου, του πισινού, του μαστού… . Εικονογράμματα «Το βλέπω» και «Δεν το βλέπω».

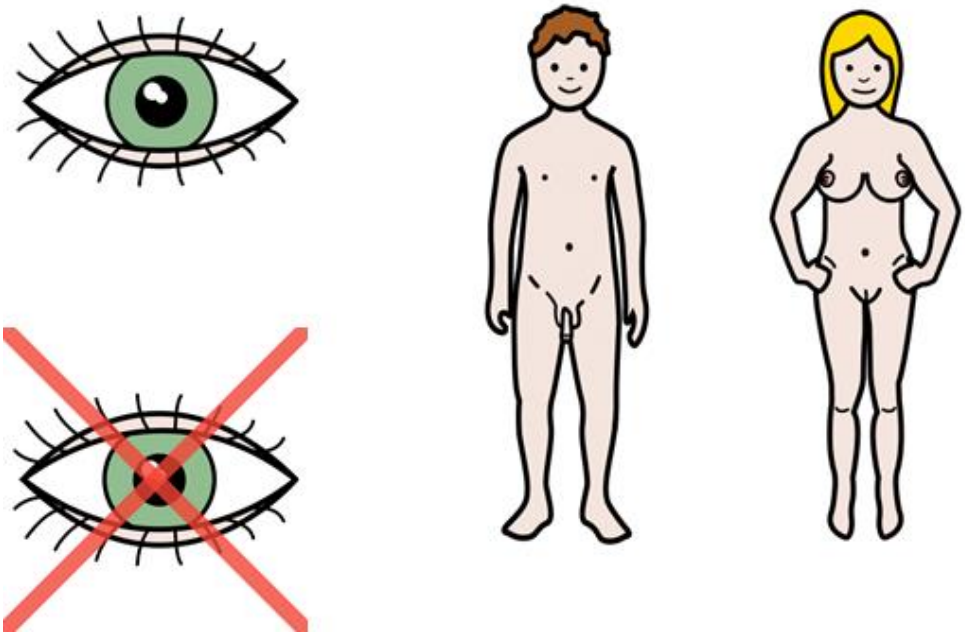

5. Δραστηριότητα «Το σώμα της γυναίκας και το σώμα του άντρα»

● Στόχος: εντοπισμός των διαφορών μεταξύ των ευαίσθητων σημείων μιας γυναίκας και ενός άνδρα.

● Ανάπτυξη της δραστηριότητας: τα άτομα χωρίζονται σε ομάδες 3 ατόμων. Σε κάθε μέλος της ομάδας δίνεται η εικόνα μιας γυναίκας και η εικόνα ενός άνδρα (ολόκληρο το σώμα, γυμνό, αλλά με τα ευαίσθητα μέρη να μην είναι σχεδιασμένα). Στη συνέχεια, διανέμονται διάφορες εικόνες από μέρη του γυναικείου και του αντρικού σώματος (αυτά πρέπει να περιλαμβάνουν τα ευαίσθητα μέρη, δηλαδή το στήθος, τον πισινό, το πέος και τον κόλπο). Αργότερα, διανέμεται σε κάθε ομάδα ένα χαρτόνι, όπου πρέπει να κολλήσουν τα διάφορα μέρη του σώματος ανδρών και γυναικών.

● Υλικά που απαιτούνται: διάφορες εικόνες γυμνού άνδρα και γυναίκας, κάρτες κομμένες με τα διάφορα μέρη του σώματος, συμπεριλαμβανομένων των ευαίσθητων μερών. Χαρτόνι, κόλλα.

● Προτάσεις: σε μια παραλλαγή της δραστηριότητας, κάθε μέρος του σώματος συνδέεται με βέλη με το όνομά του.

5. Δραστηριότητα «Τι μπορώ να κάνω;»

● Στόχος: γνώση βασικών κατευθυντηρίων γραμμών για την καταπολέμηση της κακοποίησης

● Ανάπτυξη της δραστηριότητας: εξηγείται η σημασία του να ζητά ένα άτομο βοήθεια όταν συμβαίνει κάτι που το κάνει να αισθάνεται πολύ άσχημα. Οι εκπαιδευτές θέτουν υποθετικές καταστάσεις κακοποίησης στα άτομα και αυτά αναλογίζονται τι θα κάνουν

σε καθεμία από αυτές. Κάθε άτομο πρέπει να σκεφτεί και να δηλώσει ποιες κατευθυντήριες γραμμές θα ακολουθούσε αν παρουσιαζόταν μια κακοποιητική κατάσταση. Επίσης, το άτομο μπορεί να υποδείξει από ποιον επαγγελματία ή από ποιο μέλος της οικογένειάς του συγκεκριμένα θα ζητούσε βοήθεια.

● Απαιτούμενα υλικά: κανένα

Θεματική ενότητα: Αυτονομία.

1. Δραστηριότητα «Πρόσωπα»

• Στόχος: αναγνώριση των συναισθημάτων χαράς, θυμού, θλίψης και φόβου.

• Ανάπτυξη της δραστηριότητας: διανομή εικονογραμμάτων με πρόσωπα που εκφράζουν τα τέσσερα διαφορετικά συναισθήματα. Οι κάρτες με τα ονόματα αυτών των συναισθημάτων διανέμονται χωριστά. Κάθε άτομο πρέπει να τοποθετήσει κάθε όνομα συναισθήματος στην αντίστοιχη έκφρασή του.

• Υλικά που απαιτούνται: εικονογράμματα συναισθημάτων και κάρτες με τα ονόματά των συναισθημάτων.

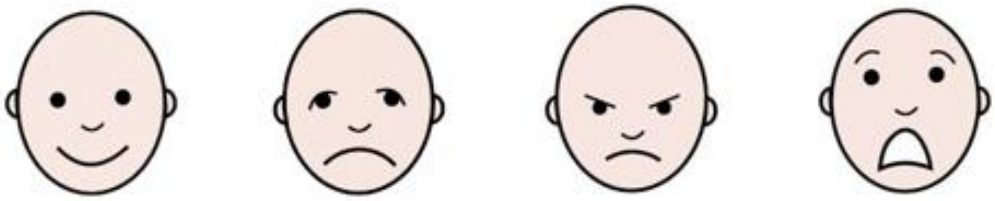

2. «Βίντεο συναισθημάτων»

• Στόχος: προσδιορισμός των συναισθημάτων χαράς, θυμού, θλίψης και φόβου.

• Ανάπτυξη της δραστηριότητας: προβολή σύντομων βίντεο (μισού λεπτού μέγιστο) όπου παρατηρούνται τα διάφορα συναισθήματα μέσω διαφορετικών καταστάσεων. Στο τέλος κάθε βίντεο, τα άτομα ερωτούνται τι πιστεύουν ότι συμβαίνει στο βίντεο και με ποιο συναίσθημα το συνδέουν. Παραλλαγή αυτής της δραστηριότητας: τα άτομα ερωτούνται εάν κάθε συγκεκριμένο συναίσθημα τα κάνει να νιώθουν καλά ή άσχημα.

• Απαιτούμενα υλικά: βίντεο που παρουσιάζουν τα διαφορετικά συναισθήματα.

Βίντεο ΧΑΡΑΣ (0-0’30 ’’):

https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=FYtreUIgk68

Βίντεο ΛΥΠΗΣ:

https://www.youtube.com/watch?v=7S8cMJzKlkQ

Βίντεο ΘΥΜΟΥ (0’30 ’’ - 1’10 ’’):

https://www.youtube.com/watch?v=-otsp6JmLlI

Βίντεο ΦΟΒΟΥ:

https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=PMiT94EeN_o

3. Δραστηριότητα «Λουλούδι»

● Στόχος: Γνώση και διαφοροποίηση βασικών συναισθημάτων.

● Ανάπτυξη δραστηριότητας: παρουσιάζεται σε μια μεγάλη κάρτα το σχέδιο ενός λουλουδιού με 6 πέταλα. Σε κάθε πέταλο αναγράφονται τα βασικά συναισθήματα και μπαίνει το αντίστοιχο emoticon ή σχέδιο. Κάθε άτομο ονομάζει κάθε πέταλο ή δίνει παραδείγματα πραγμάτων που αντικατοπτρίζουν το συναίσθημα που γράφεται σε κάθε πέταλο.

● Υλικό: χαρτόνι με 6 πέταλα με τα βασικά συναισθήματα.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΠΡΟΧΩΡΗΜΕΝΩΝ

• Στόχος του Εργαστηρίου των προχωρημένων: απόκτηση γνώσεων και εμβάθυνση σε πιο περίπλοες έννοιες σχετικά με την κακοποίηση και κατευθυντήριες γραμμές για δράση.

• Περιεχόμενα: έννοια και αναγνώριση του θύματος, μέρη του σώματος (προσδιορισμός ευαίσθητων σημείων), αναγνώριση συναισθημάτων, έννοια και είδη κακοποίησης (ψυχολογική, σωματική και σεξουαλική), ο φόβος την εκμυστήρευσης μυστικά και τύποι μυστικών, κατευθυντήριες γραμμές για δράση.

• Συνιστάται για συμμετέχοντες με μικρές ανάγκες στήριξης.

1. Δραστηριότητα «Ιστορίες»

● Στόχος: να αναγνωριστεί ένα άτομο που είναι θύμα κάποιας μορφής κακοποίησης ή βλάβης.

● Ανάπτυξη της δραστηριότητας: θα υλοποιηθεί σε ομάδες 4 ή 5 ατόμων (μπορεί να υπάρχουν λιγότερα ανάλογα με τις ανάγκες). Διανέμονται σε κάθε ομάδα οι ρόλοι «Γραμματέας», «Εκπρόσωπος», «Αστυνόμος ή Σερίφης» και «Ενδιάμεσος». Ζητείται να γράψουν σε ομάδες 3 ιστορίες όπου η πρωταγωνίστρια είναι θύμα, δηλαδή

κάποιος τη βλάπτει σκόπιμα. Στη συνέχεια, κάθε εκπρόσωπος καλείται να εξηγήσει δυνατά την ιστορία της ομάδας που ανήκει, και να αιτιολογήσει γιατί η πρωταγωνίστρια είναι θύμα.

● Απαιτούμενα υλικά: χαρτί και στυλό.

● Συστάσεις: εάν είναι απαραίτητο, μπορεί να υπάρχει ένας επαγγελματίας που να υποστηρίζει κάθε ομάδα ή τις ομάδες που χρειάζονται περισσότερη υποστήριξη, καθοδηγώντας τες και υποστηρίζοντας το χτίσιμο της ιστορίας τους. Μια παραλλαγή αυτής της δραστηριότητας μπορεί να είναι να γράψουν άλλη μια ιστορία, όπου η πρωταγωνίστρια δεν είναι θύμα, και να αναλύσουν τις διαφορές με βάση τον ορισμό.

2. Δραστηριότητα «Σιλουέτες»

● Στόχος: εντοπισμός των διαφορών μεταξύ των ευαίσθητων σημείων μιας γυναίκας και ενός άνδρα.

● Ανάπτυξη της δραστηριότητας: Ζητούνται εθελοντές, ένα αγόρι και ένα κορίτσι. Οι εθελοντές ξαπλώνουν στο πάτωμα, πάνω σε ένα μεγάλο ρολό χαρτί. Δύο συμμαθητές σχεδιάζουν με διαφορετικά χρωματιστά κραγιόνια το περίγραμμα των εθελοντών που βρίσκονται ξαπλωμένοι στο ρολό χαρτί. Με αυτόν τον τρόπο σχεδιάζεται η σιλουέτα τους. Όλα τα άτομα χωρίζονται σε δύο ομάδες. Η μια ομάδα σχεδιάζει όλα τα μέρη του σώματος που γνωρίζουν για τη γυναίκα στη σιλουέτα «γυναίκα». Η άλλη ομάδα θα κάνει το ίδιο με τα μέρη του σώματος του άνδρα. Στο τέλος, κάθε ομάδα θα πρέπει να απαριθμήσει όλα τα μέρη του σώματος που έχουν σχεδιάσει στη σιλουέτα. Θα συζητηθούν ποια μέρη έχουν κοινά οι άνδρες και οι γυναίκες και ποια μέρη είναι διαφορετικά.

● Υλικά που απαιτούνται: ρολό χαρτί, χρωματιστά κραγιόνια, σκιαγραφικοί μαρκαδόροι, τέμπερες, πινέλα, νερομπογιές, δαχτυλομπογιές κ.λπ.

● Συστάσεις: πριν ξεκινήσει η δραστηριότητα, πρέπει να υπογραμμιστεί πόσο σημαντικό είναι να μείνει η αμηχανία έξω από την τάξη!

2. Δραστηριότητα «Το σώμα αλλάζει»

• Στόχος: Επίγνωση των φυσικών αλλαγών που υφίσταται το ανθρώπινο σώμα, ότι πρόκειται για μια εντελώς φυσική διαδικασία.

• Ανάπτυξη δραστηριότητας: δίνεται ένα πρότυπο σχήμα πάνω στο οποίο αναφέρονται διάφορες αλλαγές στο ανθρώπινο σώμα. Το άτομο πρέπει να επισημάνει με Χ τις αλλαγές που έχει αντιληφθεί στο σώμα του ή που θεωρεί σωστές από τη λίστα.

• Υλικό: ένα πρότυπο πάνω στο οποίο γράφονται διάφορες αλλαγές στο ανθρώπινο σώμα

4. Δραστηριότητα «Φιγούρες πλαστελίνης»

- Στόχος: αναγνώριση των τμημάτων του ανθρώπινου σώματος.

● Ανάπτυξη της δραστηριότητας: διανέμεται χρωματιστή πλαστελίνη σε κάθε μαθητή. Πλάθουν τις πλαστελίνες για να σχηματίσουν δύο μορφές σωμάτων (σώμα άντρα και σώμα γυναίκας).

● Απαιτούμενα υλικά: πλαστελίνη διαφορετικών χρωμάτων.

5. Δραστηριότητα «Βίντεο τσάι»

● Στόχος: να μάθουν την έννοια της συναίνεσης, να συζητήσουν και να αναστοχαστούν πάνω σε αυτήν.

● Ανάπτυξη της δραστηριότητας: Προβολή στην τάξη του βίντεο «Εξήγηση της σεξουαλικής συναίνεσης με το τσάι». Στη συνέχεια, οι μαθητές ρωτούνται τι κατάλαβαν από το βίντεο, τι κατάλαβαν από τη συγκεκριμένη μεταφορά και στη συνέχεια θα προβληματιστούν και θα συζητήσουν πάνω στο θέμα που εξηγείται στο βίντεο. Η συγκεκριμένη δραστηριότητα απευθύνεται σε πολύ προχωρημένες ομάδες.

● Απαιτούμενο υλικό:

https://www.youtube.com/watch?v=E4WTnJCMrH8

6. Δραστηριότητα «Πώς με κάνει να νιώθω;»

● Στόχος: η διαφοροποίηση συναισθημάτων που προκύπτουν από διαφορετικές καταστάσεις.

● Ανάπτυξη της δραστηριότητας: αφού εξηγηθούν τα βασικά συναισθήματα, περιγράφονται διάφορα σενάρια, ώστε τα άτομα που συμμετέχουν να εκφράσουν τα αισθήματα που αυτά τα σενάρια τους προκαλούν. Πιθανά σενάρια μπορεί να είναι:

- Πώς με κάνει να νιώθω το να μου κάνουν ένα πάρτυ έκπληξη;

- Πώς με κάνει να νιώθω η αγκαλιά της μητέρας μου;

- Πως με κάνει να νοιώθω ένας άγνωστος που με αγγίζει στον ώμο;

- Πως με κάνει να νοιώθω το να με βάζουν να φάω ένα φαγητό που δεν μου αρέσει;

- Πώς με κάνει να νοιώθω το να με μαλώνει ο δάσκαλος;

- Πώς με κάνει να νιώθω το να βρίσκω μια αράχνη στο κρεβάτι μου;

• Υλικό: πρότυπο σχήμα των βασικών συναισθημάτων, κάρτες όπου εμφανίζεται κάθε ένα από τα σενάρια, πρότυπο όπου γράφονται τα σενάρια και το συναίσθημα που βιώνουν τα άτομα.

7. Δραστηριότητα «Μίμηση»

● Στόχος: εκπαίδευση της σωματικής έκφρασης σύμφωνα με την επιθυμία του ατόμου να απορρίψει κάτι (πες «ΟΧΙ»).

● Ανάπτυξη της δραστηριότητας: σε ομάδες σκέφτονται μια ιστορία που θα παρουσιάσουν χωρίς λόγια (μόνο με χειρονομίες). Στην ιστορία θα υπάρχει ένας χαρακτήρας που προσπαθεί να ζητήσει κάτι (χρήματα, κινητό τηλέφωνο, μερικές σημειώσεις, γυαλιά ηλίου…) και ένας άλλος χαρακτήρας που δεν θέλει να του τα δώσει. Τα άτομα προβάρουν και στη συνέχεια παρουσιάζουν την ιστορία με παντομίμα στην τάξη. Οι υπόλοιποι συμμαθητές προσπαθούν να ανακαλύψουν τι συμβαίνει στην ιστορία και να αναλύσουν πώς ο δεύτερος χαρακτήρας είπε «όχι» στον πρώτο που του ζητάει πράγματα (λαμβάνοντας υπόψη τη γλώσσα του σώματος).

● Υλικά που απαιτούνται: δεν απαιτούνται υλικά, αν και εάν υπάρχουν διαθέσιμα κοστούμια στην τάξη, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν στις ιστορίες, προσδίδοντάς τους μια «θεατρική» αύρα.

8. 8. Δραστηριότητα «Παιχνίδι ρόλων: μαθαίνω να λέω και να δέχομαι το 'ΟΧΙ'»

• Στόχος: να αντιδρούν κατηγορηματικά σε καταστάσεις που ανακύπτουν, ανάλογα με τις προτιμήσεις ή τις επιθυμίες τους.

• Ανάπτυξη υλικών: η εργασία γίνεται σε ζευγάρια. Το άτομο που ξεκινά (Α) θα ρωτήσει κάτι το άλλο άτομο (Β), το οποίο θα απαντήσει αρνητικά. Η εξωλεκτική έκφραση (η έκφραση του προσώπου του ατόμου ενώ λέει «όχι», θυμωμένη έκφραση κ.λπ.) πρέπει να λειτουργήσει έτσι ώστε το άλλο άτομο (Β) να αποδεχτεί την άρνηση.

Πιθανές καταστάσεις προς παρουσίαση:

ή το άτομο (Α) ζητά από το άτομο (Β) να βγάλει το πουκάμισό του και το άτομο (Β) δεν το θέλει

ή το άτομο (Α) ζητά από το άτομο (Β) να χαμηλώσει το εσώρουχο ή τη φούστα και το άτομο (Β) δεν θέλει

ή το άτομο (Α) ζητά από το άτομο (Β) να του στείλει μια προσωπική φωτογραφία στο WhatsApp και το άτομο (Β) δεν το θέλει

ή το άτομο (Α) ζητά από το άτομο (Β) να το αγκαλιάσει ή να το φιλήσει και το άτομο (Β) δεν το θέλει

Για να προστεθεί περισσότερη δυσκολία:

ή το άτομο (Α) πρέπει να επιμείνει

ή το άτομο (Α) είναι επαγγελματίας από το κέντρο

• Υλικό: κανένα

9. Δραστηριότητα καταιγισμού ιδεών

• Στόχος: να μάθουν να αντιδρούν ή να δίνουν κατάλληλες απαντήσεις σε διαφορετικές καταστάσεις

- Ανάπτυξη υλικού: θέστε καθημερινές καταστάσεις που σχετίζονται με τη σεξουαλικότητα. Για παράδειγμα:

ή «Ένα αγόρι ζητά να σου πιάσει το χέρι, αλλά εσύ δεν θέλεις. Αυτός όμως σου το πιάνει»

ή «Κάποιος σου ζητά να βγείτε κι εσύ δεν έχεις διάθεση»

ή «Ο φίλος/η φίλη σου σού ζητά να κάνετε σεξ κι εσύ δεν θέλεις»

Πώς πρέπει να αντιδράσουμε; Οι συμμετέχοντες θα πρέπει να πουν διάφορες ιδέες και να γράψουν τις προτάσεις τους στον πίνακα. Στη συνέχεια θα συζητήσουν για το ποιες προτάσεις είναι οι καλύτερες. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να επεκταθεί ζητώντας από τους συμμετέχοντες διάφορα παραδείγματα καταστάσεων που αντιμετωπίζουν συχνά και πως τους κάνουν να αισθάνονται. Αυτά τα συναισθήματα μπορούν να ζωγραφιστούν με τα χέρια στο χαρτόνι χρησιμοποιώντας χρώματα τέμπερας.

• Υλικά: Πίνακας, χαρτόνι, χρωματιστά πρότυπα (templates) για να χρωματιστούν με τα χέρια.

ATHENA

BEGIN

The content of this document represents the opinions of the authors only and is their sole responsibility. The European Commission accepts no responsibility for the use that may be made of any information contained herein.

Co-funded by
the European Union

www.athenabegin.org